

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

58. sējums

2015. gada 14. augusts

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

ATZINUMI

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 506. plenārsesija 2015. gada 18. un 19. martā

2015/C 268/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Pašreizējā sistēma, kas paredzēta pārtikas nekaitīguma un apgādes drošības garantēšanai Eiropas Savienībā, un tās uzlabošanas iespējas" (pašiniciatīvas atzinums)	1
2015/C 268/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Viedas salas" (pašiniciatīvas atzinums)	8
2015/C 268/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Eiropas sadarbība enerģotīklu jomā" (pašiniciatīvas atzinums)	14
2015/C 268/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgspējīgas attīstības nozīme un pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana autonomos ES ieguldījumu nolīgumos ar trešām valstīm"	19

III Sagatavošanā esoši tiesību akti

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 506. plenārsesija 2015. gada 18. un 19. martā

2015/C 268/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai "Investīciju plāns Eiropai" (COM(2014) 903 final) un par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Eiropas Stratēģisko investīciju fondu un ar ko groza Regulas (ES) Nr. 1291/2013 un (ES) Nr. 1316/2013" (COM(2015) 10 final – 2015/009 (COD)).	27
---------------	--	----

2015/C 268/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ekonomikas pārvaldības pārskats. Ziņojums par Regulu (ES) Nr. 1173/2011, (ES) Nr. 1174/2011, (ES) Nr. 1175/2011, (ES) Nr. 1176/2011, (ES) Nr. 1177/2011, (ES) Nr. 472/2013 un (ES) Nr. 473/2013 piemērošanu” (COM(2014) 905 final)	33
2015/C 268/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1304/2013 par Eiropas Sociālo fondu groza attiecībā uz Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas atbalstītajām darbības programmām izmaksātās sākotnējā priekšfinansējuma summas palielināšanu” (COM(2015) 46 final) . .	40
2015/C 268/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko paredz aizsardzību pret trešās valsts pieņemtu tiesību aktu eksteritoriālas piemērošanas sekām un no tiem izrietošām vai ar tiem pamatotām darbībām (pārstrādāta)” (COM(2015) 48 final – 2015/0027 (COD)).	45

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 506. PLENĀRSESĪJA 2015. GADA 18. UN 19. MARTĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Pašreizējā sistēma, kas paredzēta pārtikas nekaitīguma un apgādes drošības garantēšanai Eiropas Savienībā, un tās uzlabošanas iespējas”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2015/C 268/01)

Ziņotājs: Igor ŠARMĪR

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta piemērošanas noteikumu 29. panta A punktu 2014. gada 27. februārī nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Pašreizējā sistēma, kas paredzēta pārtikas nekaitīguma un apgādes drošības garantēšanai Eiropas Savienībā, un tās uzlabošanas iespējas”.

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2015. gada 5. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 506. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 18. un 19. martā (2015. gada 18. marta sēdē), ar 181 balsi par, 9 balsīm pret un 17 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) pauž gandarījumu, ka pārtikas nekaitīgums izvirzīts par vienu no Eiropas Savienības prioritātēm un ka tā garantēšanai ir ieviesta stabila sistēma. Īpaši pozitīvi ir tas, ka kopš 2002. gada pārtikas nekaitīguma jomā Eiropas Savienībā darbojas specializēta aģentūra – Eiropas Pārtikas nekaitīguma iestāde (EFSA). Tās rīcībā ir visi nepieciešamie līdzekļi, lai novērtētu Eiropas tirgū laisto produktu nekaitīgumu.

1.2. EESK uzskata, ka tās pastāvēšanas laikā EFSA ir apliecinājusi savu kompetenci. Tai neapšaubāmi ir ļoti svarīga nozīme, lai novērstu veselības apdraudējumu Eiropā. Pateicoties šai iestādei, Eiropas Savienībā ir viena no efektīvākajām sabiedrības veselības aizsardzības sistēmām pasaulē. Tā kā sabiedrības veselība ir ļoti sensibls temats un EFSA galvenais mērķis ir panākt patērētāju uzticēšanos, ir jāturpina izskatīt pašreizējās sistēmas uzlabošanas iespējas, ņemot vērā jaunus zinātnes izvirzītus jautājumus. Šajā nolūkā EESK vēlas ierosināt vairākus priekšlikumus.

1.3. Jaunu ķīmisku un citu produktu, kurus paredzēts iekļaut pārtikas ķēdē, novērtēšanas procedūras pārredzamība, protams, ir svarīgs priekšnosacījums, lai patērētāji uzticētos sistēmai un novērtētajiem produktiem. EESK uzskata, ka šajā jomā ir iespējami daži uzlabojumi. Piemēram, ražotāju iesniegtie likumā paredzētie pētījumi, ar kuriem jāpierāda izvērtējamā produkta nekaitīgums, netiek publicēti zinātniskajos izdevumos, un tajos ietvertie neapstrādātie dati ne tikai nav sistemātiski pieejami zinātniekiem, bet daudzos gadījumos tos aizsargā ar komercnoslēpumu. EESK ir pārliecināta, ka tas nav juridiski pareizi, jo EFSA noteikusi, ka šo pētījumu dati nav konfidenciāli.

1.4. EESK aicina Eiropas Komisiju veikt atbilstošus grozījumus attiecīgajos tiesību aktos, lai noteiktu, ka pēc *EFSA* veiktā novērtējuma pētījumiem un tajos ietvertajiem neapstrādātajiem datiem sistemātiski jābūt pieejamiem *EFSA* tīmekļa vietnē.

1.5. EESK atzinīgi vērtē aģentūras jaunākās iniciatīvas, kas paredz proaktīvu informācijas publicēšanu.

1.6. Iepriekš dažu ekspertu interešu konflikta dēļ aģentūra bija sarežģītā situācijā. EESK pauž gandarījumu par *EFSA* 2012. gadā veiktajiem pasākumiem situācijas normalizēšanai, tomēr iesaka saglabāt modrību, ņemot vērā šo oficiālā novērtējuma īpaši sensiblo aspektu.

1.7. *EFSA* darbu sarežģī zinātniskie pētījumi, kuru rezultātus nepārprotami ietekmē to finansēšanas avots un kuri var būt ļoti pretrunīgi. EESK iesaka *EFSA* pievērst tam īpašu uzmanību, jo zinātniskā literatūra ir svarīga atsauce novērtēšanas procedūrā.

1.8. EESK pauž gandarījumu par nozīmīgo darbu, ko *EFSA* paveikusi pēdējos gados, lai labāk izprastu maisījumu iedarbību un izstrādātu jaunu metodoloģiju, ko izmanto novērtēšanas procedūrā, un mudina *EFSA* to izmantot pēc iespējas ātrāk.

1.9. EESK iesaka būt piesardzīgiem, piemērojot principu “viss ir inde, un nekas nav inde, viss atkarīgs no devas”, jo ievērojams skaits endokrinologu jau kopš 20 gadiem ir pierādījuši, ka noteicošais faktors endokrīnās sistēmas darbības traucējumu izraisītājiem ir nevis deva, bet gan ekspozīcijas brīdis. Šīs jaunās atziņas vēl nav ņemtas vērā tiesiskajā regulējumā, kā norādīts nesenojā Eiropas Parlamenta ziņojumā⁽¹⁾.

1.10. EESK iesaka Eiropas Komisijai pēc apspriešanās ar endokrinologu kopienu sagatavot to produktu sarakstu, kas var negatīvi ietekmēt endokrīnās sistēmas attīstību. EESK prasa Eiropas Komisijai piemērot piesardzības principu attiecībā uz vielām, kas būs norādītas šajā sarakstā, līdz zinātnieku aprindās tiks panākts konsenss attiecībā uz to, vai tās ir hormonāli bīstamas vai nekaitīgas.

1.11. No trešām valstīm ievestie kaitēkļi un slimības var radīt nopietnas sekas ražotājiem un patērētājiem Eiropas Savienībā. Stingrāka kontrole uz robežām, savstarpības principa piemērošana un Eiropas iestāžu politiskā griba ir noteicošie faktori, lai garantētu sistēmas konsekvenci.

1.12. Eiropas Savienībai jāievieš tāda tirdzniecības sistēma, kura neapdraud Eiropas iedzīvotāju pārtikas nekaitīguma garantijas. Regulējuma pārskatīšana dzīvnieku un augu veselības jomā ir iespēja uzlabot kontroles sistēmu ieviešanu, tās vienvērtīgi piemērot un mazināt negatīvo ietekmi sociālajā, vides un ekonomikas jomā.

1.13. EESK aicina nodrošināt pārtikas produktu (arī importēto pārtikas produktu) pilnīgu izsekojamību no lauku saimniecības līdz patērētājam, lai patērētāji varētu izvēlēties tos pārtikas produktus, kuri atbilst noteiktai kvalitātei un ES spēkā esošajiem pārtikas nekaitīguma standartiem.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Šajā atzinumā izskatīti divi dažādi temati, kuriem tomēr ir vienots kopsaucējs, proti, pārlicināt Eiropas sabiedrību, ka tai ir pieejami nekaitīgi pārtikas produkti. Pirmajā daļā ir apskatīta pašreizējā procedūra, ar ko izvērtē jaunus produktus, kurus paredzēts iekļaut pārtikas ķēdē, savukārt otrās daļas mērķis ir norādīt uz dažiem problemātiskiem aspektiem lauksaimniecības pārtikas preču starptautiskajā tirdzniecībā, kas skar lauksaimniekus, patērētājus un sabiedrību kopumā.

2.2. Pārtikas nekaitīgums ir viena no ES oficiālajām prioritātēm, un institucionālajā līmenī to pienācīgi nodrošina Eiropas Komisija un *EFSA*. Mikrobioloģisko apdraudējumu nenoliedzami var uzskatīt par kontrolētu. Taču divdesmitajā gadsimtā papildus mikrobioloģiskajam apdraudējumam radās ķīmiskais apdraudējums, un šajā jomā situācija nav tik skaidra.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta 2013. gada 14. marta rezolūcija par sabiedrības veselības aizsardzību pret endokrīnās sistēmas traucējumu izraisītājiem (2012/2066(INI)).

2.3. Pēdējos sešdesmit gados vidē nonākuši vairāk nekā 100 000 sintēzes ķīmijas procesā radītu jaunu molekulu. Taču cilvēka veselībai iespējamā apdraudējuma ziņā izvērtēta tikai neliela daļa (1–2 %) minēto molekulu ⁽²⁾, un tas rada bažas arī saistībā ar pārtikas nekaitīgumu. Papildus vielām, kas tieši nonāk pārtikas ķēdē (piedevas, pesticīdu atliekas vai plastmasa) un kas principā tiek novērtētas, ir arī vielas, kas pārtikas ķēdē nonāk netieši – no augsnes, gaisa un ūdens.

2.4. Pēc īsāka vai garāka lietošanas un patēriņa perioda vairāki sintēzes ķīmijas produkti jau ir izņemti no tirgus, jo ir zinātniski pierādīts to toksiskums un/vai kancerogēnās īpašības (sk., piemēram, 2.5. punktu). Tomēr citi produkti vēl nav aizliegti, neraugoties uz to, ka pastāv vairāk vai mazāk zinātniski pamatotas aizdomas. Tāpēc pamatots ir jautājums, kā jauno sintēzes ķīmijas produktu iedarbība uz cilvēkiem ir saistīta ar vēža un neirodeģeneratīvo slimību, neauglības, diabēta un aptaukošanās būtisko pieaugumu attīstītajās valstīs.

2.5. ES ir izveidojusi stabilu sistēmu tāda riska novēršanai, kas saistīts ar jaunu ķīmisko un citu produktu nonākšanu pārtikas ķēdē. Institucionālajā līmenī Eiropas Komisija (SANCO ĢD) ir atbildīga par riska pārvaldību, bet par tehniskajiem aspektiem kompetentā Eiropas aģentūra EFSA ir atbildīga par riska novērtējumu. Jaunās sistēmas ieviešana jau ir devusi zināmus pozitīvus rezultātus patērētājiem: piemēram, pēc padziļinātu novērtējumu veikšanas no 2000. gada līdz 2008. gadam būtiski samazinājās Eiropas Savienībā atļauto pesticīdu skaits (no 1 000 līdz 250). Bet šāda attīstības gaita rada satraukumu lauksaimnieku vidū, jo viņiem sāk pietrūkt aktīvo vielu kaitēkļu apkarošanai. Paradoksāli, liels skaits Eiropas Savienībā aizliegto aktīvo vielu ir atļautas trešās valstīs, kuras savu produkciju eksportē ES tirgū.

2.6. Neraugoties uz to, ka izveidota stabila sistēma, tās darbība liecina, ka daži novērtējuma aspekti var tikt uzlaboti, vēl jo vairāk tādēļ, ka jauni zinātniski atklājumi un to komerclietojums bieži vien rada jaunas problēmas novērtēšanas procedūrā. Tās ir sistēmiskas un metodoloģiskas problēmas.

3. Pārtikas produktu sastāvā iekļaujamo jauno vielu novērtēšanas sistēmas uzlabošanas iespējas

3.1. EFSA veiktais novērtējums tiek balstīts uz zinātnisku pētījumu, ar ko paredzēts pierādīt attiecīgā produkta nekaitīgumu. Saskaņā ar pašreizējo kārtību minēto pētījumu iesniedz prasītājs, t. i., uzņēmums, kas plāno produktu laist tirgū. Tas vieš bažas, jo zinātnisko pētījumu rezultāti atkarībā no to finansējuma avota var būt ļoti atšķirīgi (skatīt 3.4. punktu). Tomēr EFSA piemērotajos ES noteikumos paredzēti nosacījumi, kas jāievēro šo pētījumu veikšanā, kā arī mehānismi, ko piemēro turpmākajos novērtēšanas procedūras posmos, lai līdzsvarotu iepriekšējā teikumā aprakstīto tendenci.

3.2. Vēl viens problemātisks novērtēšanas procedūras aspekts ir šo pētījumu konfidencialitāte, kas šķiet apstrīdama: šos pētījumus nepublicē zinātniskajos izdevumos, neapstrādātos datus bieži vien aizsargā ar komercnoslēpumu, liedzot tādējādi zinātniekiem veikt kontrekspertīzi ⁽³⁾. Mēs izprotam nepieciešamību aizsargāt ar komercnoslēpumu datus un ar jauniem produktiem saistīto informāciju, kas varētu atklāt vai nu produktu sastāvu, vai arī to ražošanas procesu. Tomēr tas neattiecas uz likumā paredzēto pētījumu datiem, kas atspoguļo vienīgi izmēģinājuma subjektu reakciju uz vērtējamo produktu patēriņu. Tā kā šajā gadījumā komercnoslēpuma piemērošana nav saistīta ar ražotāju likumīgo interešu aizstāvību ⁽⁴⁾, EESK to uzskata par nepamatotu un aicina pielāgot tiesību aktus, lai pēc EFSA veiktā novērtējuma likumā paredzēto pētījumu neapstrādātie dati būtu sistemātiski pieejami zinātniekiem (aģentūras tīmekļa vietnē).

⁽²⁾ Šos aprēķinus viens no otra neatkarīgi veikuši Vincent Cogliano no CIRC (Starptautiskais Vēža pētījumu centrs) un Andreas Kortenkamp, kurš vada Londonas Universitātes Toksikoloģijas centru.

⁽³⁾ Piemēram, neapstrādātie dati, kas ietverti likumā noteiktajā pētījumā par ģenētiski modificētu kukurūzu MON 863, zinātniekiem bija pieejami tikai pēc Vācijas tiesas nolēmuma 2005. gadā, un 2013. gada janvārī Monsanto piedraudēja EFSA ar tiesvedību "par komercnoslēpuma izpaušanu", jo plašsaziņas līdzekļu un vairāku zinātnieku spiediena dēļ EFSA direktore publicēja internetā datus par kukurūzu GM NK 603.

⁽⁴⁾ EFSA uzskata, ka likumā paredzēto pētījumu (pamatpētījumu) dati nav konfidenciali.

3.3. EFSA ir publiska aģentūra, kas izveidota ar mērķi nodrošināt neatkarīgu zinātnisku novērtējumu jauniem produktiem, kurus paredzēts iekļaut pārtikas sastāvā. Taču agrāk EFSA tika kritizēta dažu aģentūras ekspertu interešu konflikta dēļ. Bieži vien viņi vienlaikus bija arī ILSI⁽⁵⁾ konsultanti. EESK atzinīgi vērtē, ka EFSA 2012. gadā veica nopietnu darbu, lai šo problēmu atrisinātu, un šobrīd situācija ir normalizējusies. Ņemot vērā šā aspekta sensiblo raksturu, EESK iesaka arī turpmāk būt uzmanīgiem.

3.4. Kompetentās iestādes, veicot novērtēšanu, atsaucas arī uz zinātniskajā literatūrā publicētajiem pētījumiem par attiecīgo nozari. Ir pierādīts, ka zinātnisko pētījumu rezultāti atkarībā no pētījuma finansējuma avota var būt ļoti atšķirīgi⁽⁶⁾. Pētnieku neatkarība ir galvenais nosacījums, lai garantētu sistēmas uzticamību, un EFSA darbu sarežģītāku padara nepieciešamība nodalīt augsta līmeņa zinātniskus pētījumus no tiem, kuru vērtība metodoloģisku vai citu kļūdu dēļ ir apšaubāma.

4. Iespējas uzlabot potenciāli bīstamu produktu novērtējuma procedūras metodoloģiju

4.1. Pārtikas sastāvā atļauto ķīmisko produktu novērtēšanas metodoloģija balstīta uz tā dēvēto Paracelza principu. Saskaņā ar šo principu "viss ir inde, un nekas nav inde; viss ir atkarīgs no devas". Tātad tikai jānosaka katra produkta "pieļaujamā dienas deva". Citiem vārdiem sakot, lielāko daļu jauno produktu var lietot katru dienu, ja vien nepārsniedz noteikto daudzumu.

4.2. Vairākus gadsimtus Paracelza principa piemērošanu varēja uzskatīt par drošu. Bet jaunās sintētiskās vielas, kas jau vairākus gadus desmitus ir pārtikas sastāvā, ir jauna problēma, kuras risināšanā nevar akli piemērot minēto principu.

4.3. Viena no problēmām saistīta ar indivīda uztura pārvaldību. Patērētājiem nav zināms, ka ir noteikta pieļaujamā dienas deva, un tāpēc viņiem pat teorētiski nav iespējams kontrolēt, vai viņi nepārsniedz kādas konkrētas vielas, kura var būt vairāku ikdienā lietoto pārtikas produktu sastāvā, "pieļauto" daudzumu⁽⁷⁾. Patiesībā šī koncepcija ir ļoti zinātniska un tehniska, un to piemēro tikai šaurā speciālistu lokā.

4.4. Cilvēka organisms neuzņem vienu vienīgu ķīmisku vielu, bet gan daudzas pārtikas sastāvā esošās pesticīdu un plastmasas atliekas, un pārtikas piedevas. Taču pieļaujamā dienas deva ir noteikta katrai konkrētajai ķīmiskajai vielai atsevišķi, neņemot vērā to iespējamo sinerģiju vai kumulatīvo iedarbību. Šī iedarbība diemžēl nebūt nav tikai hipotētiska, jo vairākos pētījumos jau noskaidrots, ka vairāku vielu kumulatīvā iedarbība var radīt smagas sekas, lai gan to individuālie testi nav uzrādījuši nekādas problēmas⁽⁸⁾.

4.5. Par potenciāli bīstamu produktu novērtēšanu atbildīgās iestādes, piemēram, EFSA vai Amerikas Savienoto Valstu FDA, jau vairākus gadus pēta kumulatīvo un sinerģisko iedarbību, bet šā darba rezultāti vēl nav ietverti tiesību aktos⁽⁹⁾, jo tas saistīts ar zinātniskām grūtībām un šā uzdevuma sarežģītību. Tomēr EFSA paziņojusi, ka tā ir diezgan tuvu šajā jomā gūto zinātnes atziņu iekļaušanai regulējumā, un EESK mudina to darīt pēc iespējas ātrāk.

⁽⁵⁾ ILSI (*International Life Science Institute*) – starptautisku uzņēmumu, piemēram, Coca-Cola un Monsanto, lobēšanas organizācija agroķīmijas, lauksaimniecības pārtikas un biotehnoloģijas jomā. Pēc Revīzijas palātas ziņojuma (Īpašais ziņojums Nr. 15/2012), kurā norādīts uz pārdzīvības trūkumu interešu konfliktu atrisināšanā EFSA darbībā, Eiropas Parlaments 2012. gada pavasarī pārcēla uz otro lasījumu lēmuma pieņemšanu par EFSA 2010. gada budžeta izpildi, gaidot papildu informāciju par EFSA īstenoto politiku saistībā ar interešu konfliktiem.

⁽⁶⁾ Skatīt, piemēram, Frederick vom Saal & Claude Hughes, "An extensive new literature concerning low-dose effects of bisphenol-A shows the need for a new risk assessment", *Environmental Health Perspectives*, 113. sējums, 2005. gada augusts, 926.–933. lpp.

⁽⁷⁾ Piemēram, mākslīgais saldinātājs aspartāms ir 6 000 dažādu produktu sastāvā.

⁽⁸⁾ Piemēram, Sofie Christiansen, Ulla Hass u. c., "Synergic disruption of external male sex organ development by a mixture of four antiandrogens", *Environmental Health Perspectives*, 117. sējums, Nr. 12, 2009. gada decembris, 1839.–1846. lpp.

⁽⁹⁾ ES lauksaimniecības komisārs 2006. gadā, atbildot uz deputāta Paul Lannoye jautājumu, atzina, ka regulējums vielu maisījumu novērtēšanas jomā nav pietiekams. Tomēr kopš fakta atzīšanas, būtisks progress nav panākts.

4.6. Visbeidzot, Paracelza principu atspēkoja tādu vielu esamība, kuras izraisa endokrīnās sistēmas darbības traucējumus. Tās ir vielas, kas spēj imitēt hormonu darbību, visbiežāk sievišķā hormona estrogēna darbību. Nozīmīgs skaits endokrinologu uzskata, ka tām bieži ir kaitīga iedarbība uz organismu, pat ja deva ir būtiski mazāka par pieļaujamo dienas devu, turklāt nav iespējams noteikt robežvērtību, zem kuras tās būtu nekaitīgas⁽¹⁰⁾. Ir pierādīts, ka attiecībā uz endokrīnās sistēmas darbības traucējumu izraisītājiem noteicošais faktors ir nevis deva, bet gan ekspozīcijas brīdis. Turklāt visbīstamākais periods ir tad, kad indivīda endokrīnā sistēma attīstās (prenatālās attīstības posms, pirmsskolas vecums, pubertāte). Vēl viena endokrīnās sistēmas traucējumu izraisītāju īpatnība ir tā, ka to toksicitāte var izpausties vairākus gadus vai pat gadu desmitus pēc to iedarbības.

4.7. Par vielām, kas izraisa endokrīnās sistēmas darbības traucējumus, mūsdienās uzskata daudzas dabīgas vai sintētiskas vielas, un vairākas no tām regulāri ir pārtikas produktu sastāvā. Var minēt, piemēram, vairākus pesticīdus, dioksīnus, PHB, ftalātus, tomēr visdzīvākās diskusijas patlaban saistītas ar iepakojuma materiālu bisfenolu A⁽¹¹⁾.

4.8. Ir noskaidrots, ka vielas, kas izraisa endokrīnās sistēmas darbības traucējumus, ir galvenie faktori, kas nopietni samazina vīriešu auglību (šī parādība konstatēta kopš otrā pasaules kara) un būtiski palielina vīriešu saslimstību ar sēklinieku un prostatas vēzi, sieviešu saslimstību ar krūts vēzi un izraisa arī citas nopietnas slimības⁽¹²⁾.

4.9. Kompetentās Eiropas struktūras, proti, EFSA un SANCO ĢD, vilcinās noteikt pasākumus, kurus ieteikuši endokrinologi, jo zinātnieku aprindās nav vienprātības par ļoti nelielu devu kaitīgo iedarbību⁽¹³⁾. Taču liela daļa zinātnieku, kuri veic fundamentālos pētījumus endokrinoloģijas jomā, atzīst, ka vielām, kuras viņi uzskata par endokrīnās sistēmas traucējumu izraisītājiem, pat ļoti mazās devās ir ļoti bīstama ietekme, īpaši uz grūtniecēm un maziem bērniem. Viņuprāt, tas nav apstrīdams fakts, ko pierāda "tūkstošiem zinātnisku pētījumu"⁽¹⁴⁾, savukārt EFSA uzskata, ka ļoti mazu devu iedarbība ir vienīgi hipotēze.

4.10. Pēc Vides ĢD pasūtījuma izstrādātā visaptverošā ziņojuma⁽¹⁵⁾, kurā apstiprināts endokrinologu viedoklis, SANCO ĢD 2012. gada oktobrī aicināja EFSA izskatīt endokrīnās sistēmas traucējumu izraisītāju definēšanas kritērijus un novērtēt šajā jomā izmantoto testēšanas metožu piemērotību. Tomēr tas vēl nav izdarīts, un Eiropas Komisija šobrīd ierosinājusi vienīgi ceļvedi, kurā ietvertas pamatnostādnes endokrīnās sistēmas traucējumu izraisītāju definēšanai⁽¹⁶⁾. Šā uzdevuma izpilde pārceļta uz 2016. gada beigām.

4.11. Endokrinologu kopiena vairākkārt iebildusi pret EFSA un citu padomdevēja struktūru vai regulatīvo aģentūru nostāju attiecībā uz endokrīnās sistēmas traucējumu izraisītājiem. Var minēt vienprātīgu paziņojumu, ko publicēja ASV endokrinoloģijas biedrība, kura apvieno vairāk nekā 1 000 profesionāļu⁽¹⁷⁾, starptautisko konferenci Berlīnē 2012. gada septembrī un *Berlaymont* deklarāciju 2013. gada maijā⁽¹⁸⁾. *Berlaymont* deklarāciju parakstīja speciālisti, kas aktīvi publicē darbus par šo tematu, un viņi uzskata, ka ES tiesību aktos nekavējoties jāņem vērā zināšanas, kas uzkrātas vairāku gadu gaitā. Piemēram, jaunajā 2013. gada marta pesticīdu regulā ir noteikta prasība veikt testus, lai noteiktu, vai jaunais produkts cita starpā ir arī mutagēns, bet nav prasības novērtēt tā hormonālo iedarbību. Tas liecina, ka kompetentās iestādes joprojām neņem nopietni vērā endokrinologu bažas.

⁽¹⁰⁾ *The 2013 Berlaymont Declaration on Endocrine Disruptors*.

⁽¹¹⁾ No bisfenola A ražotās zidaiņu barošanas pudeles Kanādā aizliedza pārdodot 2008. gadā, bet Eiropas Savienībā – 2011. gadā. Francijā no 2015. gada 1. janvāra ir aizliegts izmantot bisfenolu A jebkādos ražojumos, kas paredzēti saskarei ar pārtikas produktiem. Šā aizlieguma pamatā ir valsts aģentūras ANSES zinātniskais atzinums. EFSA 2015. gada 21. janvārī publicēja atzinumu, kurā teikts, ka "pašreizējā līmenī bisfenola A iedarbība nerada risku patērētāju veselībai nevienā vecuma grupā".

⁽¹²⁾ Eiropas Parlamenta 2013. gada 14. marta rezolūcija par sabiedrības veselības aizsardzību pret endokrīnās sistēmas traucējumu izraisītājiem (2012/2066(INI)), A un C apsvērumi, un *The 2013 Berlaymont Declaration on Endocrine Disruptors*.

⁽¹³⁾ EFSA konkrēti atsaucas uz kolokviju, ko tā rīkoja Briselē 2012. gada jūnijā, bet tās dalībnieku vidū endokrinoloģijas speciālisti bija mazākumā.

⁽¹⁴⁾ Amerikāņu endokrinologa *Frederick vom Saal* apgalvojums starptautiskajā konferencē Berlīnē 2012. gada septembrī.

⁽¹⁵⁾ *Andreas Kortenkamp, Olwenn Martin, Michael Faust, Richard Evans, Rebecca McKinlay, Frances Orton, Erika Rosivatz, "State of the art assessment of endocrine disruptors", final report, 2011. gada 23. decembris.*

⁽¹⁶⁾ Eiropas Komisijas ceļvedis "Defining criteria for identifying Endocrine Disruptors in the context of the implementation of the Plant Protection Product Regulation and Biocidal Products Regulation", 2014. gada jūnijs.

⁽¹⁷⁾ *Evanthia Diamanti-Kandarakis u. c., "Endocrine-disrupting chemicals: an Endocrine Society scientific statement", Endocrine Reviews, 30. sējums, Nr. 4, 2009. gada jūnijs, 293.–342. lpp.*

⁽¹⁸⁾ Skatīt 10. zemsviras piezīmi.

4.12. EESK uzskata, ka regulējumā ir nekavējoties jāņem vērā endokrinoloģijas jomā uzkrātās zināšanas, un atbalsta Eiropas Parlamenta nostāju šajā jautājumā⁽¹⁹⁾. Pat ja "zinātnieku kopienas plašā nozīmē" viedoklis nav vienprātīgs, lielas daļas endokrinologu kopienas atzinumam vajadzētu būt pilnīgi pietiekamam, lai vismaz piemērotu piesardzības principu vielām, kuras endokrinologi atzinuši par endokrīnās sistēmas traucējumu izraisītājiem.

5. Starptautiskā tirdzniecība: kaitēkļi un slimības lauksaimniecībā

5.1. Pasaulē Tirdzniecības organizācija (PTO) aicinājusi tās dalībvalstis sākt sarunas, lai turpinātu un sekmētu lauksaimniecības produktu tirdzniecību, būtiski un pakāpeniski samazinot iekšējo atbalstu un produkcijas aizsardzību lielākas liberalizācijas nolūkā.

5.2. Arvien liberālākā globālā tirgū, kurā augkopības produktu tirdzniecības aprīte kļūst intensīvāka un plašāka tādēļ, ka ES turpina noslēgt jaunus tirdzniecības nolīgumus ar trešām valstīm, palielinās jaunu kaitēkļu un slimību ieviešanas risks.

5.3. Eiropas ražotāji ir ļoti satraukti un nopietni nobažījušies par jauniem kaitīgiem organismiem, jo lielākā daļa no tiem ir ļoti bīstami un līdz šim Eiropas teritorijā nebija sastopami. Dažos gadījumos kaitīgo organismu ieviešanās un izplatīšanās varētu krasi samazināt vairāku Eiropas augkopības produktu apjomu, īpaši attiecībā uz mazāk izplatītajiem kultūraugiem, un līdz ar to radīt būtiskus zaudējumus to audzētājiem.

5.4. Papildus atsevišķu produktu lauksaimnieciskās ražošanas apdraudējumam, svešzemju kaitēkļu un slimību izplatīšanās palielina arī pašizmaksu Eiropas lauksaimniekiem, samazinot tādējādi lauku saimniecību rentabilitāti. Turklāt šim apdraudējumam var būt smagas sekas ekonomikas, vides un sociālajā jomā visā ES teritorijā.

5.5. Kā viens no spilgtiem un neapstrīdamiem piemēriem, kas apliecina šīs problēmas nopietnību, jāmin gadījums ar nesen no Dienvidāfrikas importētajiem citrusaugļiem. Pēdējās kampaņas laikā Eiropas ostās izkrautas vairākas apjomīgas kravas ar Dienvidāfrikas citrusaugļiem, kuros atrasta bīstamā sēnīte *Guignardia Citricarpa*, kas izraisa melno plankumu slimību. Konkrētāk, no Dienvidāfrikas importētajos citrusaugļos šis patogēns identificēts 35 reizes.

5.6. Tas nozīmē, ka pārmērīga ES iecietība apdraud 500 000 hektārus citrusaugļu platību ES teritorijā, jo nav efektīvu līdzekļu šīs slimības izskaušanai. Slimības izplatība radītu ļoti smagas sekas ekonomikas, vides un sociālajā jomā, apdraudot apgādes drošību.

5.7. Lai gan priekšlikumā par jauniem fitosanitāriem noteikumiem uzlaboti daži Padomes 2000. gada 8. maija Direktīvas 2000/29/EK⁽²⁰⁾ aspekti, kas saistīti ar aizsardzības pasākumiem pret tādu organismu ieviešanu, kas kaitīgi augiem vai augu produktiem, un pret to izplatību Kopienā, tomēr tajā nav skatīti daži ļoti svarīgi aspekti, un līdz ar to lielai daļai visnopietnāko problēmu joprojām nav risinājumu.

5.8. Jānorāda, ka no trešām valstīm importētās pārtikas ražošanas apstākļi un Eiropas Savienībā spēkā esošie ražošanas apstākļi ir atšķirīgi. Trešās valstīs ir atļauts izmantot daudzus tādu fitosanitāros līdzekļus, kuri Eiropā nav atļauti, tajās noteiktais maksimāli pieļaujamais atlieku daudzums pārsniedz Eiropā atļauto, sociāli profesionālie apstākļi trešās valstīs un Eiropas Savienībā ir atšķirīgi, un garantētais aizsardzības līmenis, ja tāds vispār ir noteikts, ir zemāks.

5.9. No Eiropas patērētāju viedokļa jāņem vērā, ka drošības un izsekojamības ziņā ārvalstu un ES produkcija būtiski atšķiras.

⁽¹⁹⁾ Skatīt 1. zemsvītras piezīmi.

⁽²⁰⁾ OV L 169, 10.7.2000., 1. lpp.

5.10. Ar spēkā esošajiem noteikumiem ierobežo un samazina daudzu aktīvo vielu izmantošanu kāda kaitēkļa vai slimības apkarošanai. Šie Eiropas lauksaimniekiem noteiktie ierobežojumi varētu attiekties uz 50 % no pēdējos gados pieejamajiem produktiem. Turklāt personām, kuras veic fitosanitāro apstrādi, tiek izvirzītas stingrākas prasības – viņiem jābūt labāk apmācītiem un darbā jāizmanto vairāk aizsardzības līdzekļu.

5.11. Ar savstarpības principu vajadzētu garantēt, ka visi konkrētajā tirgū pieejamie produkti ir obligāti ražoti atbilstīgi prasībām un standartiem, ko piemēro attiecīgās kultūras audzēšanai Eiropā un kas attiecas uz sabiedrības veselību, ekoloģiskajiem nosacījumiem, aktīvo vielu izmantošanu u. c.

Briselē, 2015. gada 18. martā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Henri MALOSSE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Viedas salas”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2015/C 268/02)

Ziņotāja: DARMANIN

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2014. gada 10. jūlijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Viedas salas”

(pašiniciatīvas atzinums).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2015. gada 4. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 506. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 18. un 19. martā (19. marta sēdē), ar 147 balsīm par, 1 balsi pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi

1.1. Salām ir tikai tām raksturīgas pazīmes, kas rada noteiktas grūtības; taču šīs pazīmes var izmantot un pavērt salām iespējas, ja viedas un ilgtspējīgas attīstības politiku īsteno, lai konkurences jomā salām nodrošinātu priekšrocības, ko rada ilgtspējīga izaugsme un kvalitatīvāka nodarbinātība.

1.2. Saistībā ar viedas un ilgtspējīgas attīstības politikas izstrādi un īstenošanu būtu jāņem vērā arī salu īpatnības, jo īpaši to neaizsargātība pret klimata pārmaiņu ietekmi. Tāpēc ar politiku un iniciatīvām būtu jānodrošina, ka pasākumi, kuru mērķis ir panākt pielāgošanos klimata pārmaiņām, ir atbilstoši integrēti visās jomās, lai tādējādi nodrošinātu, ka salas veido un stiprina noturību pret klimata pārmaiņām visās ekonomikas jomās.

1.3. Lietpratīga politika, kuras mērķis ir viedas salas, nozīmētu, ka jāveic “pārbaude attiecībā uz salām”, proti, katrs ES pasākums būtu jāpārbauda, lai noteiktu tā ietekmi uz salām un noskaidrotu, vai pienācīgi ņemta vērā salu dimensija. EESK rosina Komisiju visos ģenerāldirektorātos ieviest šādas salu interesēm atbilstošas pārbaudes.

1.4. EESK ierosina virkni pārdomātu politikas ieteikumu, lai atbalstītu viedas salas. Katrs ieteikums ir sīki paskaidrots un izklāstīts atzinuma 4.–11. punktā. Ieteikumi attiecas uz šādām jomām:

- digitalizācijas programma: ieguldījumi infrastruktūrā, vienotā tirgus izveides pabeigšana, kā arī ieguldījumi pētniecībā un izstrādē,
- energoapgāde: uz salām izmēģina okeāna, plūdmaiņu, viļņu, saules un vēja enerģiju, kā arī šo tehnoloģiju kombināciju,
- transports un mobilitāte salu pilsētās: “Apvārsnis 2020” un *Interreg* aptver programmas, kas vērstas uz jūras transportu un mobilitāti pilsētās ar mērķi sekmēt ilgtspēju salās; valsts atbalsta piesaistīšana ilgtspējīgam transportam,
- jūrlietu politika: jūras uzraudzība; salas tiek izmantotas kā izpētes centri pētniecības un izstrādes vajadzībām tādās jomās kā derīgo izrakteņu ieguve jūrā un okeanogrāfija; novērtējums par to, kā jūrlietu politika ietekmē salas; salu nozīme jūrlietu politikā,

- preču un pakalpojumu tirdzniecība: paraugprakse saistībā ar nišas tirdzniecību, politikas pielāgošana nišas tirdzniecības veicināšanai salās, atvērtas laboratorijas ekonomiskajai un sociālajai attīstībai salās,
- tūrisms: pieejamība, kā arī tūrismam raksturīgās īpatnības un tūrisma sekas,
- ūdens apsaimniekošana: politika, kurā ņemtas vērā vienīgi salām piemītošas savdabīgās īpašības,
- izglītība, apmācība un mūžizglītība.

1.4.1. Jāņem vērā, ka šo ieteikumu īstenošanu – atkarībā no kompetences un saistībām – kopīgi vai katrs atsevišķi uzņemas galvenokārt vietējais, reģionālais, valstu vai ES līmenis. Tādēļ ir būtiski panākt dažādu līmeņu sadarbību.

2. Darbības joma

2.1. Šajā atzinumā EESK pamatā izmanto salu definīciju, ko izstrādājusi Apvienoto Nāciju Organizācija. Tomēr jāatzīmē, ka atzinumā definīcijas darbības joma ir, no vienas puses, sašaurināta, ar salām saprotot vienīgi salas, kas ir Eiropas Ekonomikas zona (EEZ) sastāvdaļa, bet, no otras puses, paplašināta, to attiecinot arī uz mazām un vidēja lieluma salām, kuras pašas ir valstis un vienlaikus Eiropas Ekonomikas zona dalībvalstis. Tas attiecas konkrēti uz Maltu, Kipru un Islandi.

2.2. Ar terminu “viedās salas” EESK konkrēti atsaucas uz salu teritorijām, kas rada ilgtspējīgu vietējās ekonomikas attīstību un augstu dzīves kvalitāti, parādot izcilību vairākās svarīgās ilgtspējas jomās, kā ekonomika, mobilitāte, enerģētika, vide, IKT, ūdenssaimniecība, izglītība, cilvēkkapitāls, kā arī izcilība pārvaldības jomā.

3. Ievads

3.1. Eiropas salas dažkārt ir nelabvēlīgākā situācijā salīdzinājumā ar kontinentālo Eiropu, jo tās ir izolētas un atrodas nomaļus. Tomēr ģeogrāfiskais stāvoklis rada gan lielas priekšrocības, gan arī trūkumus, un pašlaik salas paver arī ļoti plašas iespējas ne vien pašu, bet arī visas Eiropas izaugsmei un attīstībai. Tādēļ EESK rosina īstenot tādu lietpratīgu politiku un pārdomātas attīstības iniciatīvas ES, valstu un reģionālajā līmenī, kas ņemtu vērā arī salu īpatnības. Tomēr atbildība par lietpratīgiem politikas pasākumiem salās būtu jādala starp visiem minētajiem līmeņiem, un tā nebūtu jāuzņemas tikai vienai kategorijai. Ņemot vērā šo dalīto atbildību, bet ne tikai tās dēļ, EESK rosina izveidot salu ekspertu grupu, kas pārraudzītu politiku un tās piemērotību un ietekmi uz salām. Turklāt EESK iesaka izveidot atvērtu platformu salām, kura darbotos kā forums koordinācijai un rīcībai starp salām saistībā ar viedo salu mērķiem.

3.2. Salu īpašās iezīmes bieži vien izraisa noteiktas sociālas īpatnības, piemēram, iedzīvotāju skaita samazināšanos, jo cilvēki labāku iespēju meklējumos pārceļas uz kontinentu, grūtības, kas saistītas ar transportu, un dažreiz atstumtību. Tomēr dažām salām ir izdevies šos trūkumus pārvērst par priekšrocībām, izveidojot attiecīgas nišas un spējot atšķirties no pārējām.

3.3. Ņemot vērā salu īpatnības, EESK aicina ES rīcībpolitikā iekļaut “pārbaudi attiecībā uz salām”, proti, katrs politikas pasākums būtu jāpārbauda, lai noteiktu tā ietekmi uz salām un noskaidrotu, vai pienācīgi ņemta vērā salu dimensija. EESK rosina Komisiju visos ģenerāldirektorātos ieviest šādas salu interesēm atbilstošas pārbaudes.

4. Digitālās spējas

4.1. Tā kā internets noteikti būs Eiropas izaugsmes joma, līdz 2020. gadam izvirzītie mērķi ir nodrošināt, ka 2020. gadā visi Eiropas iedzīvotāji var piekļūt platjoslas pieslēgumam un 2015. gadā 50 % iedzīvotāju veic pirkumus tiešsaistē.

4.2. Saistībā ar to, ka līdz 2020. gadam ir paredzēts nodrošināt visaptverošu interneta pārklājumu, jānorāda uz infrastruktūras problēmām un to, ka daži reģioni, tostarp dažas salas, ievērojami atpaliek. Pašlaik vairākās salās, it īpaši visattālākajās salās, internets nav pietiekami izplatīts un sabiedrībai ir maz iespēju piekļūt internetam.

4.3. Lai gan viens no stratēģijas "Eiropa 2020" mērķiem bija līdz 2013. gadam nodrošināt interneta pārklājumu visā Eiropā, dažās salās šis mērķis vēl nav sasniegts galvenokārt infrastruktūras problēmu dēļ.

4.4. Digitālās spējas ir viens no veidiem, kā salas var pārvarēt tādu šķērslī kā ģeogrāfiskā nošķirtība, ne tikai izmantojot iespējas, ko e-komercija paver uzņēmējdarbības un nodarbinātības jomā un maziem un vidējiem uzņēmumiem (MVU), bet arī dodot sabiedrībai iespēju gūt lielāku labumu no vienotā tirgus.

4.5. Tādēļ EESK rosina veikt konkrētus pasākumus gan Eiropas, gan valstu līmenī, lai

- i) ieguldītu līdzekļus infrastruktūrā, tādā veidā salās nodrošinot platjoslas pakalpojumu pilnīgu pieejamību;
- ii) pabeigtu digitālā vienotā tirgus izveidi, tādējādi nodrošinot, ka salas nenonāk neizdevīgākā stāvoklī un var neierobežoti iesaistīties vienotajā tirgū;
- iii) Eiropas līmenī ieguldītu līdzekļus pētniecībā un izstrādē, izmantojot salu potenciālu veicināt darbavietu radīšanu un izaugsmi attālos apvidos. Turklāt šāda pētniecība un izstrāde būtu jāizmanto kā līdzeklis ar mērķi panākt lielāku sociālo inovāciju salās.

5. Enerģētiskā ilgtspēja

5.1. Enerģētikas jomā Eiropa ir izvirzījusi mērķus līdz 2020., 2030. un 2050. gadam, lai kļūtu ilgtspējīgāka un ierobežotu fosilā kurināmā izmantošanu pieprasījuma pēc enerģijas apmierināšanai. Dažas ES salas ir atkarīgas ne tikai no fosilā kurināmā, kas vajadzīgs visu enerģijas vajadzību apmierināšanai, bet arī no noteiktām ierobežotām kurināmā piegādes metodēm.

5.2. Tāpēc jo svarīgāk ir panākt, ka salās enerģija tiek izmantota ilgtspējīgāk. Salām pēc to būtības ir īpaši labas iespējas maksimāli izmantot okeāna enerģiju, vēja enerģiju un saules enerģiju.

5.3. Ir veiksmes stāsti, kas liecina, ka salām ir iespējas kļūt neatkarīgām, proti, panākt, ka tās pašas spēj ilgtspējīgi apmierināt pieprasījumu pēc enerģijas. Piemēram, Samsē sala, kas atrodas Dānijas vidusdaļas piekrastē, ir Dānijas "atjaunīgo energoresursu sala" kopš 1997. gada. Izmantojot 11 uz sauszemes izvietotus vēja ģeneratorus, proti, atjaunīgos energoresursus, desmit gados tā spēja energoapgādes jomā kļūt pilnīgi neatkarīga. Arī Eljerro sala – viena no Kanāriju salām – 2014. gadā energoapgādes jomā kļuva pilnīgi neatkarīga, izmantojot vēja ģeneratoru un hidroelektrostacijas ražotu enerģiju.

5.4. No atjaunīgiem energoresursiem Eiropas salas varētu gūt lielu labumu. Šī nozare mazina salu atstāto oglekļa dioksīda pēdu, un tā ir izaugsmes un nodarbinātības avots ne tikai pašā nozarē, bet arī citviet, kā liecina Samsē salas piemērs: sala ir kļuvusi par tūristu iecienītu galamērķi, jo energoapgādes jomā cenšas kļūt neatkarīga ilgtermiņā.

5.5. Tādēļ EESK rosina gan Eiropas, gan valstu līmenī veikt pasākumus šādās jomās:

- i) liela uzmanība jāvelta pētniecībai un izstrādei, kas saistīta ar okeāna enerģijas, viļņu enerģijas un plūdmaiņu radītas enerģijas pieejamību salās, un salas jāizmanto, lai ne tikai veiktu izmēģinājumus, pat tad, ja tas ir radniecisks jautājums, bet arī piesaistītu vietējo zinātību un pieredzi pētniecības jomā;
- ii) jāpēta, kā dažādu atjaunojamas enerģijas veidu apvienošana ietekmē mazos un lokalizētos apvidus, piemēram, salas;
- iii) inovācijas jomā jāīsteno konkrētas iniciatīvas, kas paredzētas salām.

Šādās darbībās būtu jāņem vērā dažādās jūrās/okeānos esošo salu īpašie apstākļi.

6. Transports un mobilitāte salu pilsētās

6.1. Transports ir īpaši sarežģīts jautājums cilvēkiem, kas dzīvo salās, kuras ir jūras ielenktas un ļoti atkarīgas no prāmjiem un aviosabiedrībām. Arī preču importa un eksporta jomā salas ir ļoti atkarīgas no jūras transporta. Tādēļ prāmju pakalpojumu sniedzēji saņem valsts atbalstu un subsīdijas, lai iedzīvotājiem daļēji mazinātu izmaksu slogu, ko rada pārvadājumi ar prāmi. Daudzi transporta uzņēmumi joprojām izmanto zemas kvalitātes degvielu, kas apdraud jūras transporta darbiniekus, vietējos iedzīvotājus un tūristus.

6.2. Lai arī mobilitāte pilsētās ir atkarīga no plašas mehānisko transportlīdzekļu izmantošanas, arvien biežāk tiek izmantotas ilgtspējīgāki pilsētas transporta veidi, piemēram, Līpāru salās tiek izmantoti zema emisijas līmeņa transportlīdzekļi. Salās ir lielākas iespējas hibrīdautomobiļu un elektromobiļu ieviešanai vai plašākai izmantošanai.

6.3. EESK iesaka veikt pasākumus šādās jomās:

- i) būtu vajadzīgi īpaši programmas “Apvārsnis 2020” projekti, kuru mērķis ir nodrošināt energoefektīvu jūras transportu uz salām;
- ii) valsts atbalsts transporta jomā būtu jāpiešķir uzņēmumiem, kas veic konkrētus pasākumus, lai samazinātu emisijas, bet jūras transporta gadījumā – izmanto augstas kvalitātes degvielu;
- iii) *INTERREG* projektiem jābūt vēršoties uz energoefektīvu mobilitāti salu pilsētās;
- iv) uzsvars būtu jāliek uz pienācīgu un ilgtspējīgu darbavietu radīšanu salās. EESK arī aicina mazināt to aviosabiedrību un kruīzu kuģu darbinieku nodarbinātības nestabilitāti, kas apkalpo salu maršrutus un kuru uzņēmējdarbība bieži vien gūst labumu no salu pievilcības;
- v) arī vecāka gadagājuma cilvēku un personu ar invaliditāti piekļuves iespējas vajadzētu iekļaut lietpratīgos transporta politikas pasākumos attiecībā uz salām.

7. Jūrlietu politika

7.1. Pēdējos gados lielāka uzmanība ir pievērsta jūras nozaru ekonomikai un tās potenciālam. Jūrlietas ir ļoti svarīgas salām, jo tās ielenc jūra.

7.2. Salas var gūt konkrētus ieguvumus no ES līmenī īstenotās jūrlietu politikas.

7.3. EESK atkārtoti norāda, ka tā jau agrāk ir aicinājusi izstrādāt atzinumus par ES salu nozīmi saistībā ar jūrniecības tradīcijām un zinātību jūrniecības darbību jomā. ES salas bauda salīdzinošu priekšrocību, jo uz salām ir jūrnieki, kuriem ir paaudzēs mantotas zināšanas par jūrlietām, un šīs zināšanas nedrīkst izzust. Tomēr laikā, kad krastā ir augsts bezdarba līmenis, ES kuģniecības nozarē, kā zināms, trūkst jūrnieku, kurus varētu pieņemt virsnieku amatos ES flotē.

7.4. EESK iesaka veikt pasākumus šādās jomās:

- i) būtu jāveic pasākumi, lai nodrošinātu, ka salas gūst konkrētu labumu no jūras uzraudzības;
- ii) salas būtu jāiesaista pētniecībā un izstrādē tādās jomās kā derīgo izrakteņu ieguve jūrā, okeanogrāfija un jūras gultnes kartēšana, un būtu jāuzlabo salu veiktspēja šajās jomās; salām var būt lielāka nozīme bioloģiskās daudzveidības aizsardzībā, un iniciatīvas, kas dažādos līmeņos tiek īstenotas šajā jomā, ir jāatbalsta;
- iii) Eiropas Komisijai ES līmenī būtu jāveic ietekmes novērtējums par Eiropas salu lomu jūrlietu jomā;
- iv) būtu jāpastiprina centieni jūrlietu jomā, īpašu uzmanību pievēršot salām un to nozīmei;
- v) Eiropas Savienībai būtu jārikojas, lai ES salu iedzīvotājus piesaistītu jūrnieka profesijai un sniegtu viņiem nepieciešamo apmācību.

8. Salu produkti un pakalpojumi

8.1. Eiropas salas atrodas atšķirīgās attīstības pakāpēs, dažas joprojām ir tā dēvētajā *MIRAB* (*Migration, Remittance, Aid and Bureaucracy*) pakāpē (*Bertram and Watters, 1985*), citas ir *SITE* (*Small Island Tourist Economies*) pakāpē (*McElroy, 2006*), bet citas ir sasniegušas tā dēvēto *PROFIT* (*People, Resources, Overseas, Finance, Transportation*) pakāpi (*Baldacchino, 2006*).

8.2. Daži skaidri labas prakses piemēri saistībā ar salām, kas sasniegušas *PROFIT* pakāpi:

- Džersija: privātā kapitāla pārvaldība,
- Malta: elektroniskās spēles,
- Islande: mākoņdatošana,
- Kipra: kuģu reģistrēšana,
- Krēta: acu ārstēšana ar *LASIK* metodi.

8.3. Salas ir konkurētspējīgākas, ja tās spēj atrast tirgus nišas un sasniegt tajās izcilību.

8.4. Tādēļ EESK iesaka

- i) apzināt salām noderīgus labas prakses piemērus;
- ii) ar reģionālo politiku veicināt šādu nišu attīstību;
- iii) salas izmantot kā atvērtas laboratorijas, kurās izstrādā šādus produktus vai pakalpojumus, ko pēc tam varētu plašāk pārņemt Eiropas kontinentālajā daļā.

9. Salu tūrisms

9.1. Salas ļoti bieži ir saistītas ar tūrismu (*SITE* pakāpe); lai arī tūrisms ir salām nozīmīga nozare, tā nedrīkst būt vienīgā vai galvenā nozare un atbilstoša uzmanība ir jāvelta rūpniecībai kopumā.

9.2. Nišas tūrisms sniedz salām nenoliedzamas priekšrocības konkurencē ar pieejamākām teritorijām Eiropas kontinentālajā daļā. Taču nišas tūrisms ne vienmēr ir dārgāks tūrisms. Šajā sakarā salu pieejamība ir ļoti svarīga, lai nodrošinātu pieejamību no finanšu, attāluma un arī transporta viedokļa, vienlaikus ievērojot vides aizsardzības prasības.

9.3. Tādēļ EESK iesaka

- i) ar tūrismu saistītajos politikas pasākumos īpašu uzmanību veltīt salu apstākļiem;
- ii) ar tūrismu saistītajā pieejamības jautājumā ietvert gan transporta aspektu (iespējas nokļūt uz salas), kā minēts iepriekš, kā arī pieejamību no finanšu un mobilitātes viedokļa un prasības attiecībā uz vides aizsardzību.

10. Ūdens apsaimniekošana

10.1. Ūdens apsaimniekošanas jomā salas saskaras ar līdzīgām problēmām, kā ūdens trūkums, ūdens kvalitātes pazemināšanās, neatbilstošas ūdens apsaimniekošanas metodes (piemēram, resursu pārmērīga izmantošana) un tūrisma izraisīta pieprasījuma palielināšanās.

10.2. Vulkāniskajās salās ūdens resursu apsaimniekošanai pievienojas dimensija, kurai parasti nepievēršas ūdens apsaimniekošanas politikā: ūdens avotu piemērotība no veselības aizsardzības viedokļa.

10.3. Tādēļ EESK iesaka ūdens apsaimniekošanas politikā īpašu uzmanību veltīt salu īpatnībām, jo salu vajadzības bieži saistītas ar

- i) ūdens atkārtotu izmantošanu;
- ii) dzeramā ūdens un dzeršanai neparedzēta ūdens nodalīšanu;
- iii) atsāļošanu;
- iv) lietus ūdens savākšanu;
- v) veselības apsvērumu dēļ izmantojamo ūdens avotu ilgtspējas uzlabošanu.

11. Izglītība, apmācība un mūžizglītība

11.1. Daudzi uzskata, ka izglītība ir būtisks aspekts, kas ietekmē dzīves līmeņa paaugstināšanu. Tas jo īpaši attiecas uz salām. Terciārās izglītības iestādes, kas atrodas salās, bieži sasniedz izcilību noteiktās jomās, un tas atspoguļo nišas pieeju, taču būtu jānodrošina, ka salu iedzīvotājiem ir iespējas iegūt arī vispārēju augstāko izglītību.

11.2. Tādēļ būtu vairāk jāizmanto digitālās pasaules potenciāls, lai nodrošinātu, ka salu iedzīvotājiem mācīšanās iespējas un izglītība ir tikpat pieejamas kā cilvēkiem, kas dzīvo Eiropas kontinentālajā daļā. Spilgts digitālās pasaules pavērto iespēju piemērs ir Kiklādu salas, kur mācību vajadzībām plaši izmanto telekonferences.

11.3. Salas cieš no iedzīvotāju skaita samazināšanās, tāpēc mūžizglītību var un pat vajadzētu ņemt vērā politikas un prakses pasākumos, lai noturētu tādu darbaspēku, kam ir ne tikai augsts nodarbināmības līmenis, bet arī vēlme palikt turpmākai dzīvei uz salas.

11.4. Tādēļ EESK iesaka politikā

- i) pievērsties izglītības nozīmei salu attīstībā;
- ii) īstenot mūžizglītības koncepcijas, lai nodrošinātu nodarbināmību un darbaspēku, kas spēj pilnībā izmantot darba tirgus potenciālu salās;
- iii) nodrošināt, ka salas nezaudē darbaspēku.

Briselē, 2015. gada 19. martā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas sadarbība enerģotiklu jomā”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2015/C 268/03)

Ziņotājs: COULON

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 2014. gada 16. oktobrī saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Eiropas sadarbība enerģotiklu jomā”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 4. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 506. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 18. un 19. martā (18. marta sēdē), ar 167 balsīm par un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK uzskata: gan iedzīvotājiem, gan uzņēmumiem būtiska ir ciešāka Eiropas sadarbība enerģotiklu jomā.

1.2. Pilsoniskās sabiedrības, kā arī vietējiem un reģionālajiem dalībniekiem ir liela nozīme enerģētikas pārkārtošanā, kas ir vienīgā garantija efektivitātei, cenu kontrolei un cīņai pret klimata pārmaiņām.

1.3. EESK ierosina pēc Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas un Reģionu komitejas kopīgas iniciatīvas, iekļaujot katras dalībvalsts Ekonomikas un sociālo lietu padomes vai tām līdzīgas iestādes, izveidot platformas viedokļu apmaiņai starp reģioniem un pilsoniskās sabiedrības pārstāvībām.

1.3.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas priekšlikumu, kas izteikts paziņojumā par enerģētikas savienību un kurš paredz izveidot enerģētikas infrastruktūru forumu. Šajā forumā būtu jāparedz, pilsoniskā sabiedrība, lai:

— sistematizētu pieredzes apmaiņu un vietējās labas prakses veidošanos,

— veicinātu pārdomas par vietējiem noteikumiem un virzītu finansējumu uz iedarbīgiem modeļiem,

— sekmētu dažādu enerģētikas problēmu pieņemamību un interesi par tām.

1.4. EESK ierosina izveidot “Eiropas enerģijas krājkontu”. Šis krājkonts, ko varētu atvērt jebkurš Eiropas iedzīvotājs un kura ienesīgums būtu nedaudz augstāks par gada inflāciju ES, piesaistītu summas, kas būtu paredzētas tikai un vienīgi Eiropas enerģētikas projektiem, tādējādi ļaujot palielināt publisko vai privāto finansējumu (uzņēmumi).

2. Ievads

2.1. Enerģotiklu attīstīšana tuvākajos gados būs “vitāls” uzdevums Eiropai. Tīklu paplašināšana un nostiprināšana ir *sine qua non* nosacījums sekmīgai enerģētikas pārkārtošanai, kas ir absolūta nepieciešamība, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām, kā arī Eiropas konkurētspējai un ekonomiskajai pievilcībai un, visbeidzot, piegādes drošībai patērētājiem.

2.2. Šai attīstībai būs vajadzīgi simtiem miljardi euro, un tās pirmsākumi meklējami Komisijas ekonomikas atveseļošanas programmā ekonomikas izaugsmei, kas veicina uzņēmējdarbību un nodarbinātību. Līdztekus šiem ieguldījumiem tiks izvērsti viedie (pārvades un sadales) tīkli, kas varētu veidot plaša mēroga tirgu. Būs vajadzīgs arī inovatīvs papildu finansējums, tostarp attiecīgi novērtēts sabiedrības finansējums.

2.3. Lai ES enerģētikas infrastruktūras politika būtu efektīva, ir jāattīsta izšķiroši svarīgās inovācijas nozares, kas uzlabos Eiropas konkurētspēju globālās konkurences apstākļos.

2.4. Prioritāte, kas piešķirta enerģētikas tīkliem, pirmām kārtām veicinās Eiropas sadarbību/integrāciju enerģētikas jomā. Tā šobrīd ir steidzama nepieciešamība, kas ir jau plaši apskatīta iepriekšējos EESK atzinumos, tostarp atzinumos par Eiropas Enerģētikas kopienas izveidi. Tieši tāds mērķis ir jaunās Komisijas ierosinātajai enerģētikas savienībai, kas ir Komisijas priekšsēdētāja vietnieka *Maroš ŠEFČOVIČ* kompetencē.

2.5. Enerģētikas savienībai ir tādas pašas prioritātes kā EESK, un tās atbilstīgi ir veicināt dialogu un sadarbību, jo tikai tā varēs samazināt izmaksas, paaugstināt efektivitāti un reaģēt uz iedzīvotāju un uzņēmumu vajadzībām.

3. Gāzes infrastruktūras problēmas Eiropā

3.1. Stāvoklis Ukrainā 2014. gadā ir atjaunojis bažas par dabasgāzes piegādēm Eiropā. Tā kā samazinās dabasgāzes krājumi Ziemeļjūrā un Nīderlandē, galvenais uzdevums šobrīd ir dažādot importa avotus un nodrošināt kontinenta spēju pārvarēt iespējamus piegāžu traucējumus. Tas nozīmē, ka turpmākajos gados jāsāk vai jāpabeidz vairāki pārrobežu projekti, kas saistīti ar gāzes cauruļvadiem, kompresoriem, kas vajadzības gadījumā ļauj izveidot reversās plūsmas, kā arī ar metāna termināļiem. Tajā pašā laikā būs vajadzīga Eiropas iekšējā infrastruktūra, kas veicinātu iekšējā tirgus integrāciju un novērstu infrastruktūras nepilnību dēļ radušās cenu atšķirības.

3.2. Turklāt enerģētikas pārkārtošana vairākos aspektos ietekmē gāzes uzņēmumu perspektīvas, jo tās nosūtītie signāli dažkārt var būt pretrunīgi. Ieguldījumi gāzes infrastruktūrā tiek amortizēti vairāku gadu desmitu laikā. Tāpēc apņemšanās samazināt enerģijas patēriņu vai pāriet no oglekli saturošu avotu izmantošanas uz atjaunojamās enerģijas izmantošanu nav pietiekams stimuls, lai veicinātu šādus ieguldījumus. Turklāt netika prognozēta slānekļa gāzes ieguve ASV un ar to saistītais ogļu imports no ASV, un tādēļ pārāk apjomīgi ieguldījumi tika veikti kombinētā cikla elektroenerģijas ražošanas jaudās, ar kurām plānoja līdzsvarot enerģiju, kas tiek ražota ar pārtraukumiem. Enerģētikas pārkārtošana saistīta arī ar biogāzes attīstību, un tādēļ tīklos būs vajadzīgi zināmi pielāgojumi, lai ņemtu vērā šo ražošanas avotu izkliedētību un savākšanu.

3.3. Attiecībā uz dabasgāzi galvenais uzdevums ir nodrošināt Eiropas enerģētikas stratēģijas skaidru un saprotamu virzību, ņemot vērā vajadzīgo ieguldījumu milzīgo apjomu, ko laika posmā līdz 2020. gadam Eiropas Komisija prognozē 70 miljardu euro apmērā, bet gāzes PSOET – 90 miljardu euro apmērā.

4. Elektroenerģijas tīklu nozīme enerģētikas pārkārtošanā

4.1. Elektroenerģijas pārvades un sadales tīkli ir Eiropas elektroenerģijas sistēmas pamats un nozīmīgs enerģētikas pārkārtošanas faktors. Lai nodrošinātu elektroenerģijas piedāvājuma un pieprasījuma līdzsvarotību, tīkli ir jāpielāgo jaunajām ražošanas metodēm, kas izmanto atjaunojamus energoresursus, ģeogrāfiskā ziņā ir izkliedētākas un intermitējošas, kā arī jaunajām patēriņa vajadzībām. Pirmās augstsprieguma un ļoti augsta sprieguma līnijas izvietoja ap centralizētām ražošanas iekārtām – termoelektrostacijām, vēlāk hidroelektrostacijām un pēc tam daudzās valstīs arī ap kodolelektrostacijām. Patēriņa vajadzības pilsētās un rūpnieciskajās teritorijās, kurās no 1950. gadiem bija vērojama ļoti strauji attīstība, veicināja jaunu līniju ierīkošanu. Mūsdienās Eiropai ir raksturīgas apjomīgas atjaunojamās elektroenerģijas plūsmas, kas šķērso valstu robežas un vēl vairāk palielina nepieciešamību pēc teritoriju neaizstājamās solidaritātes.

4.2. ES mērķi 2020. un 2050. gadam, kuros ņemts vērā klimats un vide, energoapgādes drošība un konkurētspēja, būtiski palielinājuši ieguldījumu apjomu decentralizētās elektroenerģijas ražošanas iekārtās, kurās izmanto atjaunojamus energoresursus. Francijā, Vācijā, Spānijā un Itālijā aptuveni 95 % no šīm ražošanas iekārtām tagad ir savienotas ar (zema un vidēja sprieguma) elektroenerģijas sadales tīklu. Taču šāda decentralizēta enerģija parasti tiek ražota ar pārtraukumiem, t. i., kad ir vējains vai saulains laiks. Līdz ar to būtiski jāmaina elektroenerģijas piegādātāju funkcijas un uzdevumi. Agrāk elektroenerģijas sadales tīklā nebija daudz vāju vietu, un saskaņā ar lejupēju pieeju (*top down*) tas galapatērētājam piegādāja centralizēti ražotu elektroenerģiju no (augstsprieguma un ļoti augsta sprieguma) pārvades tīkla. Nākotnē tīkla pārvaldība mainīsies. Arvien vairāk decentralizētu atjaunojamās enerģijas avotu pieslēgšana tīklam, elektrisko transportlīdzekļu uzlāde un klientu nozīmīgā loma, aktīvi iesaistoties slodzes pārvaldības tirgū, ieviesīs izmaiņas elektroenerģijas piegādātāju pienākumos un darbībā, kā arī sadales un pārvades tīklu attiecībās. Tātad turpmāk pārvades tīkli būs savstarpēji ciešāk savienoti un sarežģīti, ietverot daudzus ražošanas avotus un apvienojot arvien daudzveidīgāku un laika ziņā mainīgu patēriņu; elektroenerģijas plūsmas virzienu varēs mainīt un piegādāt enerģiju no sadales tīkliem uz pārvades tīkliem, ja vietējais ražošanas apjoms būtiski pārsniegs patēriņa apjomu. Kopumā var prognozēt, ka elektroenerģijas pārvades tīklu pašreizējās problēmas, jo īpaši pārslodzes pārvaldība, drīz vien būs elektroenerģijas sadales tīklu operatoru ikdienas darba realitāte.

Lielāks ražošanas elastīgums

4.3. Enerģētikas pārkārtošana, kas uzsākta visās Eiropas valstīs, nozīmē, ka enerģija tiek ražota citās vietās: jaunās ražotnes ir izkļaidētākas nekā tradicionālās ražotnes un neatbilst agrākajam ģeogrāfiskajam izvietojumam. Vēja un saules enerģijas ģeneratori parasti atrodas tālu no lielākajiem patēriņa centriem. Vācijā, piemēram, Ziemeļjūrā un Baltijas jūrā iegūtās vēja enerģijas pārvade uz patēriņa centriem valsts dienvidos, ir liela problēma, un šobrīd pietiekamas pārvades jaudas trūkuma dēļ atjaunojamās enerģijas ražošana dažkārt ir jāierobežo, bet tas rada materiālus un finansiālus zaudējumus. Tāpēc tīklam strauji jāpielāgojas, lai varētu tajā iekļaut jaunus ražošanas avotus. Attiecībā uz atjaunojamo energoavotu ieviešanas ātrumu un intensitāti dalībvalstu enerģētikas politikā būtu jāņem arī vērā enerģētikas sistēmas ietekme uz citām dalībvalstīm.

4.4. Papildus minēto avotu savienošanai ar tīklu šo jauno nepastāvīgo ražošanas avotu (pretstatā regulējamai enerģijas ražošanai, kas līdz šim bija dominējošā) masveida attīstība liek dalībniekiem pārdomāt, kādi ir viņu rīcībā esošie elektroenerģijas sistēmas vadības instrumenti un meklēt jaunus vadības instrumentus.

4.5. Elektroenerģijas uzglabāšana, kad tā reāli darbosies, būs ļoti labs risinājums pārtraukumiem atjaunojamās enerģijas ražošanā un mainīgajam patēriņam (atkarībā no diennakts stundas vai gadalaika). Tomēr tehnoloģijas pašreiz vēl ir ierobežotas un aprobežojas galvenokārt ar hidroakumulāciju, kas neapšaubāmi ir pārbaudīta tehnoloģija (to izmanto gandrīz 80 gadus), bet to ierobežo piemērotu vietu trūkums un ietekme uz vidi. Turklāt tās ir lielizmēra iekārtas, kurās jānodrošina elektroenerģijas pārvade divos virzienos: sūkņošana un atbrīvošana. Difūza uzglabāšana būtu ideāls risinājums.

4.5.1. Pastāv citas iespējas, piemēram, uzglabāšana ūdeņraža veidā, bet neviena no tām nav tāda, lai turpmāko desmit gadu laikā panāktu plaša mēroga rūpniecisku attīstību.

4.6. Pašreizējos apstākļos, kad trūkst pietiekamas, efektīvas, rentablas un vides prasībām atbilstošas decentralizētas uzglabāšanas jaudas, pat ja iekļauj dažādas iespējas, kas saistītas ar pašpatēriņu, šīs enerģijas plūsmu laba pārvaldība šobrīd ir vispiemērotākais risinājums jaunu atjaunojamo energoresursu uzņemšanai un lietderīgai izmantošanai. To nodrošina vienīgi reģionālā, valsts un Eiropas mērogā pietiekami savienots un noturīgs tīkls. Ar starpsavienojumiem savstarpēji papildinot ražošanas jaudu dažādos līmeņos, enerģētikas tīklu struktūra ļauj gūt būtiskus ietaupījumus un vienlaikus garantēt elektroenerģijas piegādi visā Eiropas Savienībā.

4.7. Šāds līdzekļu ietaupījums ir atkarīgs ne vien no tīkla lieluma, bet arī no sociālo, kultūras, ģeogrāfisko, meteoroloģisko faktoru mijiedarbības vai ražošanas metožu atšķirībām. Minēsim vēlreiz Eiropas tīklu savstarpēji savienojuma piemēru: pirmkārt, vakara patēriņa maksimālās slodzes periods nav visur vienāds, jo dzīvesveids kaimiņvalstīs ir atšķirīgs, piemēram, Beļģijā, Vācijā, Francijā un Spānijā cilvēki nevakariņo vienā un tajā pašā laikā; tas pats attiecas uz Rumāniju, Bulgāriju, Grieķiju un Poliju. Turklāt Eiropas valstu elektroenerģijas sistēmas ir vairāk vai mazāk atkarīgas no konkrētiem apstākļiem: Francijā lielas slodzes periodi bieži vien ir zemas temperatūras apstākļos – maksimālā patēriņa slodze būs ļoti aukstos ziemas vakaros (ap plkst. 19.00), savukārt Vācijā ļoti liela ietekme ir vēja enerģijas ražošanai, bet Spānijā maksimālā patēriņa slodze ir vasaras dienvidū, ap plkst. 13.00, sakarā ar kondicionēšanas iekārtu izmantošanu.

4.8. Ražošanas jaudas apvienošana, izmantojot starpsavienojumus, ļauj katrai valstij dalīt risku, kas saistīts ar minētajiem apstākļiem, un tādējādi samazināt ražošanas jaudas vajadzības.

4.9. Elektroenerģijas pārvades tīkli sekmē atjaunojamās enerģijas avotu izmantošanu plašākā mērogā un ļauj efektīvāk pārvarēt šķēršļus, kas saistīti ar to nepastāvīgo raksturu; tīkls nodrošina, ka retāk tiek izmantotas ražošanas jaudas rezerves (*back up*), parasti termoelektrostacijas, kas darbojas ar fosilo kurināmo (ogļēm, gāzi, naftu) un rada siltumnīcefekta gāzu emisijas lielā apjomā. Pārvades un sadales tīkli nodrošina vietējās neregulārās pārprodukcijas, piemēram, dzīvojamā rajonā dienas vidū saražotās saules enerģijas, pārvadi uz patēriņa zonām. Šie tīkli nodrošinās arī iedzīvotāju vajadzības nakts stundās un dienās, kad saules ir mazāk vai ir apmācies.

Nepieciešamība regulēt patēriņu

4.10. Labi pārvaldīts Eiropas tīkls, kura pamatā ir jaunajai ražošanas ģeogrāfijai pielāgota infrastruktūra, šķiet, ir galvenais enerģētikas pārkārtošanas instruments. Bet tā ir tikai viena monētas puse.

4.11. Rūpnieciski attīstītājās valstīs pilnībā regulējamas ražošanas metodes, ko izmantoja līdz pat 1990. gadu sākumam, piemēram, hidraulisko vai kodolenerģiju, radīja priekšstatu, ka ražošana jāpielāgo patēriņam (piedāvājums un pieprasījums), nevis otrādi. Tikla operatoram bija jāpielāgo ražošana un iekārtas patēriņa svārstībām, lai nodrošinātu elektroenerģijas ražošanas un patēriņa pastāvīgu līdzsvarotību.

4.12. Taču apstākļi ir neatgriezeniski mainījušies. Jaunu elektroenerģijas lietojumu izstrāde (gaisa kondicionēšanas iekārtu vispārēja lietošana, elektronisko ierīču, mobilo tālrunu un dažādu lietojumprogrammu izplatība utt.) un jauni lietojumi, piemēram, transporta nozarē (elektriskie transportlīdzekļi), nozīmē, ka ir jākontrolē pašreizējais patēriņš tā, lai nepārslogotu ražošanas iekārtas un elektroenerģijas tīklus un izvairītos no milzīgiem ieguldījumiem.

4.13. Jāņem vērā patēriņa maksimālā slodze, kas saistīta ar lielākām klimatiskajām svārstībām; valstīs, kurās apkurei izmanto elektroenerģiju, enerģijas maksimālais patēriņš grūtos periodos ir aizvien lielāks: piemēram, Francijā 2012. gada februārī patēriņš pārsniedza 102 GW, t. i., par 30 % vairāk nekā pirms 10 gadiem. Karstuma periodi, kas atkārtojas arvien biežāk, un ar to saistītā gaisa kondicionēšanas iekārtu plašā izmantošana jau tagad ir cēlonis patēriņa "pīķiem". Tas var radīt problēmas ražošanā. Piemēram, Rietumeiropā maksimālais elektroenerģijas patēriņš atbilst aukstajiem ziemas un karstiem vasaras periodiem, proti, anticiklona apstākļiem, kam raksturīgs bezvējš. Tam nav būtiskas nozīmes, ja no vēja ražotās elektroenerģijas apjoms ir daži procenti no saražotās enerģijas kopapjoma, bet līdz ar šā energoresursa arvien plašāku izmantošanu mūsdienās situācija mainās.

4.14. Slodzes pārvaldība ir pieprasījuma pārvaldības īpaša forma, kas ir lietderīga un dod iespēju nepieļaut patēriņa augstākās robežvērtības sasniegšanu un plašākā nozīmē – izlīdzināt "slodzes līkni". Slodzes pārvaldība nozīmē konkrētā brīdī samazināt fizisko patēriņu kādā konkrētā vietā vai ierobežot kādas grupas fizisko patēriņu. Mājokļu sektorā slodzes pārvaldība būs difūza, bet rūpnieciskās teritorijās to īsteno citādā veidā. Jāņem vērā arī "atliktais patēriņš".

4.15. Patēriņa regulēšana ir tikai viens no instrumentiem; viedo tīklu veidošana (mazāk ieguldījumu), enerģijas ražošanas un glabāšanas līdzekļi arī ir instrumenti. Tikla pārvaldītājiem tajā ir aktīva loma, un viņiem ir jāpiedalās jaunu patēriņa pārvaldības paņēmienu veidošanā. Ne tika tehnoloģija, bet arī reāli tirgus mehānismi palīdzēs patērētājiem pamazām kļūt par ražojošiem patērētājiem. Viņu darbība kļūst arvien plašāka, un pārvades un sadales tīkla pārvaldītāji ir galvenie noteicēji. Francijā, piemēram, konkursos kopš slodzes pārvaldības ieviešanas 2010. gadā ir kļuvis iespējams būtiski palielināt slodzes pārvaldību: no 100 MW sistēmas izmēģināšanas laikā līdz 700 MW 2013. gada beigās. Arī šajā ziņā ir daudz kā tāda, kas ir jāapspriež starp operatoriem, vietējām iestādēm, nozares darba ņēmējiem un patērētāju asociācijām.

4.16. Gaidāms, ka jaunie tirgus mehānismi, kas tiks ieviesti tuvākajos gados, piemēram, jaudas mehānisms, sekmēs atbalstu šai tendencei vidējā un ilgākā termiņā, tādējādi palīdzot veicināt elektroenerģijas pieprasījuma elastīgumu.

5. No ekonomiskās un sociālās optimizācijas līdz vides optimizācijai

5.1. Ražošanas līdzekļu apvienošana un optimizēšana, no vienas puses, un patēriņa pieaugums un elastīgums, no otras puses, ir aspekti, kas attiecas uz elektroenerģijas pārvades un sadales tīkla galveno uzdevumu – teritoriālo solidaritāti. Patiešām, pārvades tīkls ļauj izlīdzināt reģionu vai pat valstu neviendabīgo bilanci, atšķirīgo ražošanas potenciālu, kā arī patēriņa modeļu atšķirības un īpatnības. Papildus elastīgumam ražošanas un patēriņa jomā elektroenerģijas pārvades tīkls ir arī elektroenerģijas sistēmas optimizācijas instruments vides aspektā.

5.2. Elektroenerģijas plūsmu pārvaldībā tiek ņemti vērā tehniskie šķēršļi, kā arī ierobežojumi dažādu elektroenerģijas ražošanas avotu ekonomiskajā un sociālajā "hierarhijā". Prioritāri tiek izmantoti tā dēvētie "gaistošie" energoresursi (ja tos neizmanto tūlītēji, tie aiziet zudumā), piemēram, vēja un saules enerģija, tiem seko upju hidroenerģija un kodolelektroenerģija ar zemām papildu izmaksām. Pēc tam seko tā dēvētie fosilie enerģijas avoti: ogles, gāze un nafta atkarībā no degvielas izmaksas. Krātuvju hidroelektroenerģija vairāk tiek izmantota kā citu enerģijas avotu "regulators". Tas attiecas arī uz citām elastīgām ražošanas iekārtām (piemēram, gāzes elektrostacijas).

5.3. Teorētiski šī darbība garantē enerģijas avotu optimālu un taupīgu izmantošanu. Taču daudzie faktori, kas jāņem vērā, rada spriedzi sistēmā, un atjaunojamo energoresursu arvien plašāka izmantošana var veicināt sistēmas nelīdzsvarotību.

5.4. Papildus atjaunojamo energoresursu tehniskajai integrācijai elektroenerģijas sistēmā, to attīstība saistībā ar atbalsta mehānismiem, jo īpaši finansiālā atbalsta mehānismiem, izvirza jautājumu par to saikni ar tradicionālajiem tirgus mehānismiem.

5.5. Tas saistīts ar apstākļiem: siltumenerģijas ražošanas metodes, jo īpaši gāzes kombinētie cikli, nav pietiekami rentabli ne tikai patēriņa stagnācijas dēļ, kas no sociālā viedokļa vērtējams pozitīvi, bet arī ogļu un CO₂ cenu krišanās dēļ Eiropā. Šādos apstākļos atjaunojamās enerģijas ieludināšana var radīt nelīdzsvarotību regulētos tirgos. Vairumtirdzniecības tirgū vairākkārt novērotas negatīvas cenas; tā ir paradoksāla situācija, kas dažās Eiropas valstīs gada laikā var rasties vairāku simtu stundu garumā. Tas, ka iepriekšējos gados sakarā ar saimnieciskā lietderīguma trūkumu tika apturēti gāzes kombinēto ciklu stacijā saražoti 70 000 MW ar visām no tā izrietošajām tehniskajām, sociālajām un ekonomiskajām sekām, atspoguļo koordinācijas trūkumu starp jaunā Eiropas enerģētikas modeļa attīstību un iekšējā enerģijas tirgus noteikumiem.

5.6. Daudzu termoelektrostaciju, īpaši gāzes termoelektrostaciju ekspluatācijas pārtraukšana visā Eiropā varētu radīt problēmas. Papildus sociālajām problēmām patlaban pieejamās drošības rezerves, kas ļāva, piemēram, pārvarēt kontinentālā aukstuma vilni 2012. gadā, laikposmā no 2014. līdz 2018. gadam samazināsies, un īpaši straujš kritums būs 2015. un 2016. gadā. Vairāku uzņēmumu pētījumi par iespējamiem risinājumiem liecina, ka gadījumā, ja tādos pašos klimatiskajos apstākļos (vējš, saule, temperatūra) atkārtotos tāda parādība kā 2012. gada februāra aukstuma vilnis, dažu dalībvalstu noteiktais piegādes drošības kritērijs – elektroenerģijas piegādes pārtraukums vidēji trīs stundu garumā – 2016. gadā varētu arī netikt izpildīts.

5.7. Patlaban elektroenerģijas tirgum ir grūtības dot efektīvus ilgtermiņa signālus, kas vajadzīgi, lai stimulētu nepieciešamo ieguldījumu veikšanu un sasniegtu tālejošos ES mērķus enerģētikas un klimata jomā. Lai nodrošinātu elektroenerģijas piegādes drošību, Eiropas Savienībā un daudzās kaimiņvalstīs ir steidzami jāizstrādā jauns modelis. Ar šo modeli vienlaikus jāsekmē jaunu tehnoloģisko un rūpniecisko iespēju rašanās saistībā ar viedajiem tīkliem un jāpārskata energosistēmu ekonomika kopumā, lai to saskaņotu ar dažādiem mērķiem laikposmam līdz 2030. gadam un pēc tam.

Briselē, 2015. gada 18. martā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Ilgtspējīgas attīstības nozīme un pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana autonomos ES ieguldījumu nolīgumos ar trešām valstīm"

(2015/C 268/04)

Ziņotājs: J. PEEL

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja plenārajā sesijā, kas notika 2014. gada 10. jūlijā, saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu nolēma sagatavot pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Ilgtspējīgas attīstības nozīme un pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana autonomos ES ieguldījumu nolīgumos ar trešām valstīm".

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 24. februārī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 506. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 18. un 19. martā (2015. gada 19. marta sēdē), ar 165 balsim par, 1 balsi pret un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Pēdējos gados ES ir sekmīgi risinājusi sarunas par vairākiem brīvās tirdzniecības nolīgumiem (BTN), kuros iekļauta īpaša nodaļa par ilgtspējīgu attīstību, kā arī kopīgs pilsoniskās sabiedrības mehānisms īstenošanas uzraudzībai. Abos gadījumos komitejai ir būtiska nozīme. ES ir iesaistījusies arī divās atsevišķās sarunās par autonomiem ieguldījumu nolīgumiem, un paredzams, ka tiem sekos citi. Komiteja uzskata, ka ir svarīgi arī šajos nolīgumos ietvert nodaļu par ilgtspējīgu attīstību, kā arī piemērotu pilsoniskās sabiedrības līdzdalības mehānismu.

1.2. Dažādu iemeslu un apstākļu dēļ būs sarunas nevis par visaptverošiem BTN, bet gan par atsevišķiem autonomiem ieguldījumu nolīgumiem, taču autonomo nolīgumu darbības joma būs šaurāka. Prasība tajos iekļaut atsevišķu sadaļu par ilgtspējīgu attīstību joprojām ir aktuāla, tomēr oficiāla pilsoniskās sabiedrības līdzdalības iekļaušana prasīs lielākas pūles. Saskaņā ar brīvās tirdzniecības nolīgumiem, piemēram, to, kas noslēgts ar Koreju, tiek izveidotas daudzas apvienotās komitejas, bet saskaņā ar ieguldījumu nolīgumiem tiek izveidotas tikai dažas.

1.2.1. Tādēļ būs jārikojas radošāk, lai iekļautu tiešu pilsoniskās sabiedrības ieguldījumu. Tas būtu jāpaveic vai nu ar pašreizējiem dialoga mehānismiem, piemēram, tādiem kā ES un Ķīnas apaļā galda sanāksmes, vai veicinot nozaru dialogu un vairāk izmantojot sociālos partnerus. Jebkurā gadījumā komiteja būtu jāiesaista iespējamo risinājumu izstrādē.

1.3. ES lielā interese par ilgtspējīgu attīstību, protams, daļēji izriet no ES vispārējās vēlmes veicināt un nostiprināt ES kopīgo ticību demokrātijai, tiesiskumam, cilvēktiesībām, pārredzamībai un paredzamībai, arī tādās nozīmīgās jomās kā intelektuālā īpašuma tiesības.

1.3.1. Šie pūliņi vērsti uz vides aizsardzību, klimata pārmaiņu ierobežošanu, pienācīgas kvalitātes nodarbinātības veicināšanu, darba drošību un veselības aizsardzību un plašu jautājumu loku, kam veltītas gan Starptautiskās Darba organizācijas (SDO) nozīmīgākās konvencijas, gan svarīgākās konvencijas vides jomā. Komiteja uzskata, ka ir pienācis laiks šādos nolīgumos uzsvērt faktisko īstenošanu, un tas jādara, cenšoties sadarboties un uzlabojot veiktspēju gan cilvēkresursu, gan tehnoloģiju nodošanas jomā.

1.3.2. Kopīgajā deklarācijā, ko 2014. gada oktobrī pieņēma ĀKK un ES 27. sanāsmē⁽¹⁾, skaidri izklāstīti komitejas pamatprincipi un bažas, kurām pievienojas arī pilsoniskā sabiedrība no valstīm ārpus ES. Deklarācijas kopsavilkumā uzsvērtā gan ilgtspējīgas attīstības nozīme, gan tas, cik svarīgi ir šogad pabeigt ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) izpildi, gan arī nepieciešamība šādās sarunās viscaur iesaistīt pilsonisko sabiedrību (jeb nevalstiskos dalībniekus). Lai gan minētais izklāsts attiecas uz ekonomisko partnerattiecību nolīgumiem (EPN), tas ir vienādi piemērojams arī ieguldījumu nolīgumiem.

⁽¹⁾ ACP EU Meeting_Oct 2014_Final Declaration-EN (2).

1.4. Komiteja uzsver, ka visos ES noslēgtajos ieguldījumu nolīgumos jāpanāk pilnīga sinerģija ar darbu, ko veic Atklātā darba grupa, kura gatavo galīgo visaptverošo sarakstu ar 17 IAM, ar gatavošanos ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām līgumslēdzēju pušu konferencei (UNFCCC COP 15), kura notiks Parīzē, kā arī ar pašreizējām daudzpusējām sarunām par tarifu samazināšanu ekoloģiskām (zaļām) precēm.

1.4.1. Komiteja iepriekš norādījusi, ka ir skaidrāk jāizprot visu trīs ilgtspējīgas attīstības dimensiju mijiedarbība, "lai rastu taisnīgus, vienkāršus un efektīvus risinājumus" ⁽²⁾. Tomēr ilgtspējai ir jāieņem centrālā vieta pašreizējās ES un Ķīnas sarunās par ieguldījumiem, arī tādēļ, ka Ķīnā, kā zināms, ir liels pieprasījums pēc videi nekaitīgiem, ilgtspējīgiem ieguldījumiem, ko veicina ES īpašo zināšanu un tehnoloģiju imports.

1.5. Komiteja ar nožēlu secina, ka pasaulē veikto ieguldījumu apmērs kopš 2000. gada ir samazinājies vismaz par 5 %.

1.6. Īpaši ņemot vērā ANO Tirdzniecības un attīstības konferences (UNCTAD) aprēķinus ⁽³⁾, ka IAM īstenošanas gaitā ieguldījumiem būs vajadzīgi apmēram 7 triljoni USD un ka vismaz viena trešdaļa no tiem būs jāiegulda privātajam sektoram, komiteja arī norāda, ka privātā sektora loma būs būtisks faktors ikvienā ieguldījumu nolīgumā. Ieguldījumu aizsardzība ir svarīgs jautājums, bet tas tiek izskatīts atsevišķā komitejas atzinumā. Komiteja tomēr vēlreiz uzsver, ka ārkārtīgi svarīgas ir ES un citu valstu tiesības izstrādāt regulējumu un sasniegt leģitīmus sabiedriskās politikas mērķus (tostarp veselības, drošības un vides jomā).

1.6.1. Komiteja visnotaļ iesaka Komisijai pievērst īpašu uzmanību tam, ka jāatbalsta mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) un vairāk specializētu uzņēmumu dalība ieguldījumu jautājumu risināšanā un citās jomās. Šie uzņēmumi ir galvenie inovācijas rosinātāji, kas ir īpaši svarīgi ilgtspējas saglabāšanai un attīstīšanai; tie veido 99 % no ES tautsaimniecības struktūras un nodrošina 70–80 % darbvieta.

1.6.2. Ieguldījumu nolīgumiem jāaptver publiskais iepirkums, kā arī publiskā un privātā sektora partnerības (PPP), kurās valdības sadarbojas ar privāto sektoru. EESK nostāja attiecībā uz PPP tika izskatīta 2010. gada 21. oktobrī pieņemtajā atzinumā ECO/272. Lai gan atzinumā kopumā tika atbalstītas PPP, tajā tika paustas arī zināmas bažas, kas joprojām nav kļiedētas. Komiteja jau iepriekš uzsvērusi, ka publiskā un privātā sektora partnerības "var kļūt par nozīmīgu instrumentu attīstības stratēģiju īstenošanai, ja vien iepriekš tiek nodrošināts ieinteresēto pušu pienācīgs līdzsvars un laba saziņa" ⁽⁴⁾. Tādēļ ieguldījumu nolīgumā jāparedz iespēja veikt valsts ieguldījumus un veidot PPP. Tam ir jāgarantē, ka tiek sasniegti ilgtspējas mērķi.

1.6.3. Komiteja turklāt iesaka ieguldījumu nolīguma sadaļā par ilgtspējīgu attīstību ietvert korporatīvo sociālo atbildību (KSA) un atsauci uz sociāli atbildīgiem ieguldījumiem, piemēram, ANO atbalstītiem atbildīgas ieguldīšanas principiem (UNPRI) ⁽⁵⁾. Lai to panāktu, šajos nolīgumos būtu jāmudina publiskā un privātā sektora finanšu iestādes brīvprātīgi deklarēt, ka analītiskajos pētījumos un lēmumos par atbildīgiem ieguldījumiem ir ņemti vērā dati par ietekmi uz vidi, sociālo jomu un pārvaldību, proti, tā sauktie ESG jeb *environmental, social and governance* kritēriji. EESK norāda: paredzams, ka 2015. gada sākumā Komisija nāks klajā ar jaunu paziņojumu par korporatīvo sociālo atbildību, bet ir ļoti svarīgi, lai abas sarunās iesaistītās puses pilnībā savstarpēji atzītu plašākas starptautiskas pamatnostādnes. Tajās ietveramas arī Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) Pamatnostādnes daudznacionāliem uzņēmumiem ⁽⁶⁾ un Apvienoto Nāciju Organizācijas Uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipi, kas patlaban tiek ieviesti. Komiteja uzsver, ka neviens pasākums nedz ES, nedz starptautiskā līmenī nedrīkst būt pretrunā minētajām pamatnostādnēm vai kavēt to ieviešanu.

⁽²⁾ OV C 271, 19.9.2013., 144. lpp.

⁽³⁾ UNCTAD WIF paziņojums preseī, Ženēva, 2014. gada 14. oktobris.

⁽⁴⁾ OV C 67, 6.3.2014., 1. lpp.

⁽⁵⁾ Šie jautājumi varētu tikt sīkāk aplūkoti kādā no nākamajiem komitejas informatīvajiem ziņojumiem.

⁽⁶⁾ ESAO pamatnostādnes daudznacionāliem uzņēmumiem, 2011. gads.

2. Vispārīga informācija

2.1. Ar Lisabonas līgumu ieguldījumi tika iekļauti ES kompetences jomā kā daļa no ES kopējās tirdzniecības politikas, paredzot, ka Eiropas Savienība veicina "starptautiskās tirdzniecības un tiešo ārvalstu ieguldījumu ierobežojumu pakāpenisku atcelšanu"⁽⁷⁾. Lisabonas līgumā arī noteikts, ka visi nozīmīgie tirdzniecības, ieguldījumu, attīstības un paplašināšanās aspekti ir ciešāk jāintegrē un jāsavstarpina, it īpaši, lai nodrošinātu daudz ciešāku koordināciju.

2.2. Tolaik Komisija publicēja paziņojumu "Ceļā uz visaptverošu Eiropas starptautisko ieguldījumu politiku"⁽⁸⁾. Par pamatu izmantojot Eiropas Savienības Tiesas spriedumus, paziņojumā norādīts: "parasti uzskata", ka ārvalstu tiešie ieguldījumi ietver "visus ārvalstu ieguldījumus, kuri tiek izmantoti, lai izveidotu ilgstošas un tiešas saites ar uzņēmumu, kuram darīts pieejams kapitāls, lai veiktu saimniecisko darbību", vai "kapitāla plūsmu no ieguldītāja uz uzņēmumu, kas atrodas citā valstī".

2.2.1. Komitejas atzinumā par attiecīgo tematu⁽⁹⁾ norādīts: "Mēs īpaši atzinīgi vērtējam paziņojumā pausto apstiprinājumu tam, ka ES tirdzniecības un ieguldījumu politikai "jāatbilst" un jābūt saskaņotai ar ekonomikas politiku un citām Savienības politikas jomām, tostarp "vides aizsardzības, pienācīga darba, veselības un drošības darba vietā" jomās, kā arī attīstības jomā".

2.3. Tomēr virzība uz visu ES ārējās politikas aspektu ciešāku integrāciju nesākās tolaik. Paziņojumā "Globālā Eiropa", ko publicēja 2006. gadā, kad PTO sarunas par Dohas attīstības programmu faktiski bija apstājušās, Komisija norādīja, ka ir būtiski gādāt, lai tirdzniecības liberalizācijas sniegtais "labums tiek pilsoņiem. Tā kā mēs tiecamies pēc sociālā taisnīguma un kohēzijas pašu mājās, mums būtu arī jācenšas visā pasaulē propagandēt mūsu vērtības, ieskaitot sociālos un ekoloģiskos standartus un kultūras daudzveidību."⁽¹⁰⁾ Reaģējot uz šo paziņojumu, komiteja aicināja visos turpmākajos BTN iekļaut nodaļu par ilgtspējīgu attīstību un nodrošināt, ka pilsoniskā sabiedrība var aktīvi piedalīties uzraudzībā⁽¹¹⁾.

2.4. Kopš tā laika ir noslēgts ievērojams skaits ES tirdzniecības nolīgumu, kuros nodaļai par ilgtspējīgu attīstību ir ierādīta ievērojama vieta. Sākot ar 2010. gadā noslēgto ES un Korejas nolīgumu, kas bija pirmais ES noslēgtais BTN vairāku gadu garumā, šādos nolīgumos ir paredzēti arī izveidot kopīgu pilsoniskās sabiedrības mehānismu, lai uzraudzītu, kā tiek īstenota šī nodaļa par ilgtspējīgu attīstību, un šo mehānismu ietekme tagad sāk izpausties. Regulāri tiekas ES un Korejas pilsoniskās sabiedrības forums, un sākušas darboties arī konsultatīvās struktūras, kas izveidotas saskaņā ar ES un Centrālamerikas BTN, ES un Kolumbijas/Peru BTN un ES un CARIFORUM EPN.

2.5. Nesen parakstītajos padziļinātajos un visaptverošajos BTN (tie gan vēl nav stājušies spēkā) ar Ukrainu, Gruziju un Moldovu paredzēti līdzīgi mehānismi, tādi paredzēti arī ES un Kanādas visaptverošajā ekonomikas un tirdzniecības nolīgumā un ES un Singapūras nolīgumā, un nav šaubu, ka tos paredzēs arī citās ES tirdzniecības sarunās, kas joprojām turpinās.

2.6. Ieguldījumi savukārt ir svarīga to sarunu pilnvaru sadaļa, kuras sākušās pēc ieguldījumu iekļaušanas ES kompetences jomā, un te jāmin sarunas par visaptverošiem ekonomikas un tirdzniecības nolīgumiem un it īpaši sarunas par ES un ASV transatlantisko tirdzniecības un ieguldījumu partnerību (TTIP), kur "I" nozīmē ieguldījumus. Pilnvaras BTN sarunām ar Koreju un citām iepriekš 2.4. punktā minētajām sarunām apstiprināja pirms ieguldījumu iekļaušanas ES kompetences jomā, bet šie jautājumi tika vēlāk iekļauti pilnvarās sarunām ar Singapūru, un šīs sarunas kopš tā laika tika pabeigtas atsevišķi.

2.7. ES un Ķīnas samītā 2013. gada novembrī oficiāli sāka sarunas par atsevišķu, autonomu ieguldījumu nolīgumu, savukārt 2014. gada martā sākās sarunas par līdzīgu nolīgumu ar Mjanmu. Šīs ir pirmās ES sarunas par autonomiem ieguldījumu nolīgumiem, un tās nav daļa no plašākām sarunām par BTN⁽¹²⁾. Tā varētu būt arī pievilcīga alternatīva laikā, kad ilgstošās ES sarunas par BTN ir zaudējušas dinamiku, savukārt pirms Ukrainas krīzes tika apspriesta iespēja sākt atsevišķas ES un Krievijas sarunas par ieguldījumiem.

⁽⁷⁾ LESD 206. pants.

⁽⁸⁾ Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Ceļā uz visaptverošu Eiropas starptautisko ieguldījumu politiku", COM(2010) 343.

⁽⁹⁾ OV C 318, 29.10.2011., 150. lpp.

⁽¹⁰⁾ COM(2006)567 galīgā redakcija, 2006. gada 4. oktobris, 3.1. punkta iii) apakšpunkts.

⁽¹¹⁾ OV C 211, 19.8.2008., 82. lpp.

⁽¹²⁾ Daži vēlas, lai ES sāktu vispusīgas BTN sarunas ar Ķīnu.

2.8. Šajā atzinumā tādēļ ir aplūkota nodaļa par ilgtspējīgu attīstību iespējamā loma šādos autonomos ieguldījumu nolīgumos, kā arī oficiālas, aktīvas pilsoniskās sabiedrības līdzdalības iespējamais apmērs.

3. Pārmaiņas ieguldījumu jomā

3.1. Sākotnēji bija paredzēts, ka ieguldījumi (kā viens no "Singapūras jautājumiem", par kuriem vienojās 1996. gadā) tiks aplūkoti daudzpusējās PTO tirdzniecības sarunās Dohā, bet pēc tam PTO ministru konference, kas 2003. gadā notika Kankunā, no šīs ieceres atteicās. ESAO mēģinājums panākt daudzpusēja ieguldījumu nolīguma parakstīšanu cieta neveiksmi 1998. gadā. PTO rīkotajā Urugvajes sarunu kārtā pirms 20 gadiem vienojās par nolīgumu par ieguldījumu pasākumiem, kas saistīti ar tirdzniecību (*TRIMs*), un šis nolīgums attiecas tikai uz pasākumiem, kuri ietekmē preču tirdzniecību, bet tas neaptver pakalpojumus vai citas svarīgas jomas, kas šajā laikā attīstījušās.

3.2. Tirdzniecību ir arvien grūtāk nošķirt no ieguldījumiem, tāpēc vajadzīga integrēta pieeja. Ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ir liela nozīme ES starptautiskās uzņēmējdarbības stratēģijā. Ievērojot ražošanas salīdzinošās izmaksas, daudziem uzņēmumiem visizdevīgāk ir ražot vietā, kas atrodas pēc iespējas tuvāk galapatērētāju tirgum, un tas ir īpaši svarīgi, veidojoties jauniem tirgiem, sevišķi nozīmīgākajās jaunajās tirgus ekonomikas valstīs un citās jaunattīstības valstīs. Citiem uzņēmumiem svarīga ir spēja piegādes avotus un ražošanu viegli pārvietot no vienas valsts uz citu, kā to jau apliecinājis fakts, ka biotehnoloģijas izmantošanas pieņemamības pakāpes ir atšķirīgas.

3.2.1. Piegādes ķēdes izjūt arī valūtas kursa un izmaksu izmaiņu ietekmi, kas izraisa ražošanas svārstības un īstermiņa izmaiņas. Arī stingri importa ierobežojumi, kas agrāk pozitīvi ietekmēja ieguldījumus, tagad visbiežāk kavē ārvalstu tiešos ieguldījumus.

3.2.2. Starptautiskās piegādes un ražošanas ķēdes var aptvert daudzas valstis, piemēram, Eiropas tirgum paredzēts mobilais telefons var būt ražots Ķīnā, izmantojot augsta līmeņa tehnoloģiju no vēl kādas citas Austrumāzijas valsts. Pirms Ķīna iestājās Pasaules Tirdzniecības organizācijā, parasti šādas tehnoloģijas Eiropas Savienībā tieši ievada no citām valstīm. Vairāk nekā pusi Ķīnas eksporta veic uzņēmumi, kas pieder Ķīnā ieguldījumus veikušiem ārvalstniekiem, un elektronikas nozarē to īpatsvars ir pat 65 %.

3.2.3. Paziņojumā, kas publicēts 2010. gadā, norādīts, ka, "pārskatot pašreizējo stāvokli TĀI un nodarbinātības pētniecības jomā (..), tomēr nav konstatēts, ka ārupējiem ieguldījumiem kopumā būtu kāda izmērāma negatīva ietekme"⁽¹³⁾, tomēr paziņojumā atzīts: " kaut arī kopumā bilance ir pozitīva, tomēr konkrētās nozarēs, ģeogrāfiskā teritorijā un/vai atsevišķos gadījumos noteikti varētu būt arī negatīva ietekme". Visticamāk, ka tā skars zemāk kvalificētos darba ņemējus.

3.3. Tirdzniecības un ieguldījumu metodes un paņēmieni attīstās ļoti ātri. Piemēram, internets izraisa būtiskas pārmaiņas un eksponenciāli pieaug preču iegāde citās valstīs, kad pircējs pērk un maksā tiešsaistē un tad seko faktiskajai piegādei, lai pārliecinātos, ka preces tiks saņemtas. Izmaiņas, ko izraisījusi *eBay/PayPal* un līdzīgu iespēju (piemēram, *Alibaba*) arvien plašākā izmantošana, radikāli mainīs tirdzniecību un līdzekļu ieguldīšanu. Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas jau tagad ir nopietns faktors ārvalstu tiešo ieguldījumu jomā.

3.3.1. Maziem un vidējiem uzņēmumiem un citiem vairāk specializētiem uzņēmumiem tas paver ļoti plašas iespējas, jo ļauj šiem uzņēmumiem un vietējiem uzņēmumiem ienākt tirgos, kas līdz šim nebija pieejami, it īpaši tiem MVU, kuri atrodas attālākajos rajonos. Tas varētu būtiski veicināt MVU ieguldījumus ārvalstīs un radīt vietējās darbvietas. Tā kā Eiropas Savienībā MVU veido 99 % no tautsaimniecības struktūras, ir būtisks inovācijas virzītājspēks, pilda svarīgu funkciju ilgtspējas saglabāšanā un attīstīšanā un nodrošina 70–80 % darbvietu, EESK aicina Komisiju pievērst īpašu uzmanību šādu uzņēmumu atbalstīšanai ieguldījumu jomā un citās jomās.

⁽¹³⁾ "Impact of EU outward FDI", *Copenhagen Economics*, 2010. gads.

4. Autonomi ieguldījumu nolīgumi

4.1. Abas pašlaik notiekošās ES sarunas par autonomiem ieguldījumu nolīgumiem ar Ķīnu un ar Mjanmu būs ļoti atšķirīgas, lai gan ir skaidrs, ka pilnvaras pamatā ir līdzīgas. Visas ES dalībvalstis (izņemot Īriju) ir noslēgušas ar Ķīnu divpusējus ieguldījumu līgumus, bet nevienai dalībvalstij nav šāda līguma ar Mjanmu. Sarunās ar Ķīnu liela uzmanība tiek veltīta tirgus pieejamības jautājumiem; sarunās ar Mjanmu tie ir tikai ieguldītāju aizsardzības jautājumi. Pēc ilgā izolācijas perioda Mjanmas valdība tagad vēlas piesaistīt un veicināt ārvalstu ieguldījumus.

4.2. Ķīna un Mjanma attīstības ziņā ir gandrīz pilnīgi pretmeti. Viena valsts ir ietekmīga lielvara, kas tagad ir integrēta pasaules tirdzniecības sistēmā, otra lēnām atkopjas no uzspiestās un pašas izraisītās izolācijas, kas ilga vairākas desmitgades. Mjanmā būs jāuzlabo veiktspēja, Ķīnā šādi uzlabojumi nav vajadzīgi. ES un Mjanmas preču tirdzniecības kopapjoms 2013. gadā bija 533 miljoni euro, ES un Ķīnas preču tirdzniecības kopapjoms bija 428 miljardi euro (un pakalpojumu kopapjoms 2012. gadā vēl 49,9 miljardi euro)⁽¹⁴⁾.

4.2.1. Taču Eiropas Savienības kopējie ieguldījumi Ķīnā 2012. gadā sasniedza tikai 15,5 miljardus euro (5,3 miljardi euro 2009. gadā), savukārt Ķīnas ieguldījumi Eiropas Savienībā bija vien 7,6 miljardi euro (2009. gadā šis rādītājs bija 0,3 miljardi euro)⁽¹⁵⁾ jeb tikai 2,6 % no attiecīgā gada ārvalstu ieguldījumiem Eiropas Savienībā. Šie skaitļi ir ļoti mazi, un tie ir izskaidrojami ar faktu, ka ES ieguldījumi Ķīnā veido mazāk nekā 2 % no ES tiešo ārvalstu ieguldījumu kopapjoma (ASV šis rādītājs ir gandrīz 30 %), taču jāpiebilst, ka ES ieguldījumi veido aptuveni 20 % no visiem ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem Ķīnā. Savukārt Ķīnas ieguldījumi Eiropas Savienībā veido mazāk nekā 0,7 % no Eiropas Savienībā veikto ārvalstu tiešo ieguldījumu kopapjoma (iespējams, ka ir arī netieši ieguldījumi no Honkongas vai citām vietām), turpretī, ja runājam par ASV, šis rādītājs ir 21 %.

4.2.2. Sarunām par ieguldījumu nolīgumu katru reizi būs specifiskas un tikai tām raksturīgas pazīmes. Sarunās ar Mjanmu cenšas noteikt principus un standartus, kas palielinātu un veicinātu ārvalstu ieguldījumus; sarunās ar Ķīnu cenšas panākt daudz tālejošāku vienošanos. Tomēr katrā gadījumā liela daļa ieguldījumu būs no privātā sektora vai saistīti ar to.

4.3. Ieguldījumu nolīgumus parakstījušajām pusēm būs nozīmīgs uzdevums – nodrošināt ilgtspējīgu infrastruktūru, kas vajadzīga ieguldījumu veicināšanai. Valdības ir atbildīgas par stabila tiesiskā pamata nodrošināšanu infrastruktūras izveidei, arī reģionālajā līmenī, un par efektīvu un racionālu energoapgādes, ūdensapgādes un transporta tīklu nodrošināšanu, izveidojot attiecīgu efektīvu, sistemātisku pamatu. Enerģijas un ūdens apgādes tīklu projektēšana ir sarežģīta, un iespējams, ka būs vajadzīgi desmit gadi vai vairāk, lai tos pilnībā izveidotu. Normatīvā vide ir jāplāno arī ilgtermiņā. ANO Tirdzniecības un attīstības konference (UNCTAD) prognozē⁽¹⁶⁾, ka ilgtspējīgas attīstības mērķu īstenošanas gaitā ieguldījumiem būs vajadzīgi apmēram 7 triljoni USD un ka vismaz vienu trešdaļu ieguldīs privātais sektors, piemēram, jaunu pilsētu celtniecībā un skolu, slimnīcu un ceļu nodrošināšanā.

4.4. Tādēļ būtisks uzdevums būs veicināt publiskā un privātā sektora partnerības (PPP). Visiem ieguldījumu nolīgumiem jābalstās uz ilgtermiņa prognozējamību un stabilitāti, un jāgādā, lai normatīvā vide veicinātu ārvalstu ieguldījumus publiskajā iepirkumā un publiskā un privātā sektora partnerībās. Arī uzņēmumiem ir jāplāno ilgtermiņā, it īpaši, ja tie vēlas, lai to ieguldījumi būtu sekmīgi. Vienas vai otras puses neveiksme nav vajadzīga nevienam. Stabiliem publiskā un privātā sektora dalībniekiem jāattīsta jaunas sinerģijas un jāapgūst jauni iesaistīšanās veidi. Šajā ziņā būtiska loma būtu jāatvēl pilsoniskās sabiedrības ieguldījumam, it īpaši sociālo partneru līmenī.

4.5. Ķīnas lielākais ieguvums no šāda nolīguma būs ar 27 dalībvalstīm noslēgto divpusējo ieguldījumu nolīgumu aizstāšana un atjaunināšana, apvienojot tos vienā nolīgumā. ES nevajadzētu aprobežoties tikai ar to konsolidēšanu, bet (līdzīgi kā sarunās ar Kanādu) būtu jācenšas noslēgt augsta līmeņa un pilnīgi jaunu nolīgumu. Līdztekus tirgus pieejamības jautājumam šīs sarunas aptver virkni plašāku jautājumu, tostarp publisko iepirkumu, konkurences politiku, valsts uzņēmumu lomu un to sektoru pieejamību, kas līdz šim bija slēgti, kā arī jautājumus, kuri saistīti ar ilgtspējīgu attīstību.

4.5.1. Būtiski ir nodrošināt, ka ES un Ķīnas ieguldījumu nolīgums rada pievienoto vērtību. Tam būtu jārosina plašāks politiskais dialogs un jāpaaugstina integrācijas un tehnoloģiju apmaiņas līmenis.

⁽¹⁴⁾ Tirdzniecības ĢD dati.

⁽¹⁵⁾ Komisijas dati.

⁽¹⁶⁾ Skatīt 3. zemsvītras piezīmi.

4.5.2. Komiteja norāda uz ieguldīšanas principiem, par kuriem ES un ASV vienojās 2012. gadā⁽¹⁷⁾. Tajos īpaši uzsvērts, ka ļoti svarīgi ir veidot un saglabāt tādu ieguldījumu vidi un politiku, kas ir atvērta un stabila un sekmē ilgtspējīgu ekonomikas attīstību un izaugsmi, darbvietu izveidi, produktivitātes paaugstināšanu, tehnoloģisko inovāciju un konkurētspējas uzlabošanu.

4.6. Vispārējā nepieciešamība visos ieguldījumu nolīgumos ar Ķīnu iekļaut nodaļu par ilgtspējīgu attīstību ir saprotama, it īpaši tādēļ, ka Ķīnā ir liels pieprasījums pēc videi nekaitīgiem, ilgtspējīgiem ieguldījumiem. Pēc vairuma novērotāju domām, Ķīnas interese par šādu nolīgumu ir izskaidrojama ar to, ka valstij ir vajadzīgi ES ieguldījumi un tehniskā zinātība, kas palīdzētu paplašināt esošās pilsētas, vienlaikus nodrošinot maksimālu ilgtspēju, un veidot jaunas ilgtspējīgas pilsētas visā Ķīnā. Ķīna ir redzējusi kļūdas ne tikai rūpnieciski attīstītajās valstīs, kur vārds “pilsētas centrs” ir kļuvis par pamestības sinonīmu, bet arī pilsētu izplešanos, ko izraisījuši ļoti ātra, neplānota un nekontrolēta pilsētu izaugsme, it īpaši jaunajās tirgus ekonomikas valstīs. Ķīnā urbanizācija norit eksponenciālā ātrumā, un jau tagad vairāk nekā 50 % Ķīnas iedzīvotāju dzīvo pilsētās – tas ir līmenis, par kādu vēl pirms gadiem neviens nedomāja. Piemēram, *Shenzhen* pilsētā, kas pirms 40 gadiem vispār nepastāvēja, iedzīvotāju skaits desmit gados palielinājās četras reizes, un 2010. gadā tur jau dzīvoja vairāk nekā 10 miljoni cilvēku. Ķīnieši ir apņēmušies pēc iespējas izvairīties no citur pieļautajām kļūmēm.

5. Ilgtspējīgas attīstības nozīme sarunās par ieguldījumiem

5.1. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas apņemšanos ieguldījumu nolīgumos iekļaut ilgtspējīgas attīstības aspektu. Visas nodaļas, kas veltītas ilgtspējīgai attīstībai, balstīsies uz principiem, kuri izklāstīti pirmajā šādā nodaļā, proti, 2010. gadā noslēgtā ES un Korejas Republikas BTN⁽¹⁸⁾ 13. nodaļā, kas vēlāk pilnveidota un iekļauta nesenoajos EPN un vēl neratificētajos nolīgumos ar Singapūru un Kanādu. Īpaši pielāgojumi būs jāveic saistībā ar ieguldījumiem – arī tāpēc, lai vairāk uzsvērtu atbildību ieguldījumos, pārredzamības uzlabošanu, energoefektivitāti, vides pakalpojumu veicināšanu un citus būtiskus faktorus.

5.1.1. Komiteja arī atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas un Padomes apņemšanos nodrošināt, ka ieguldījumu politika nenonāk pretrunā nevienam no īpašajiem ilgtspējīgas attīstības aspektiem.

5.2. ES un Korejas nolīguma 13. pielikumā norādīts: lai sasniegtu nodaļā par ilgtspējīgu attīstību izvirzītos mērķus, puses sadarbosies gan viedokļu apmaiņā par nolīguma “pozitīvo un negatīvo ietekmi”, gan arī “starptautiskos forumos, kuru atbildības jomā ir tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sociālie vai vides aspekti”, tostarp PTO, SDO, Apvienoto Nāciju Organizācijas Vides programmā un daudzpusējos vides nolīgumos. Turpmāk veicot nolīguma atjaunināšanu, vajadzētu ietvert arī jaunākās nozīmīgās iniciatīvas, ar kurām nākusi klajā Pasaules Banka, Apvienoto Nāciju Organizācijas Pārtikas un lauksaimniecības organizācija un citas struktūras.

5.2.1. Minētā nolīguma 13.4. pantā noteikts, ka puses īsteno visas svarīgākās sociālās jomas konvencijas (daudzpusējos darba standartus un nolīgumus), un 13.5. pants attiecas uz daudzpusējiem nolīgumiem vides jomā. 13.6. pantā tieši norādīts uz “vides preču un pakalpojumu tirdzniecību, tostarp vides tehnoloģiju, ilgtspējīgas atjaunojamās enerģijas, energoefektivitātes ražojumu un pakalpojumu un preču ar ekomarķējumu tirdzniecību” un uz ārvalstu tiesšajiem ieguldījumiem šajā nozarē.

5.2.2. Ļoti svarīgs ir arī 13.7. pants, kas novērs tiesību normu vājināšanu vai prasību samazināšanu ieguldījumu veicināšanas labad, un 13.9. pants, kurš attiecas uz pārredzamību.

5.2.3. Kaut arī katram nolīgumam, par ko notiek sarunas, būs tikai tam raksturīga ietekme, būtiska nozīme ir saskaņotai pieejai un viegli atpazīstamam un pieņemamam formātam.

5.2.4. Oficiālam ilgtspējīgas attīstības dialoga mehānismam, kas līdzīgs nolīguma ar Koreju 13. pielikuma 13. nodaļā paredzētajam, būs tikpat liela nozīme, cik visaptverošā BTN. Sarunās ar Mjanmu ļoti svarīga būs spēja apspriest SDO konvenciju īstenošanu: no 1997. līdz 2013. gadam Mjanma tika izslēgta no ES VPS un iniciatīvas “Viss, izņemot ieročus”, jo valstī tika pārkāpti SDO pieņemtās Piespiedu darba konvencijas principi.

5.2.5. Sarunās ar Ķīnu būtu jānodrošina, ka nodaļas par ilgtspējīgu attīstību un īpašā diskusiju foruma pamatā ir gan līdzšinējais ES un Ķīnas dialogs par nodarbinātību un sociālo politiku, gan ES un Ķīnas vides politikas dialogs, kas norit kopš 2005. gada, bet pēdējā laikā izpaudies 2012. gadā pieņemtajā Kopīgajā paziņojumā par plašāku vides politikas dialogu un vidi saudzējošu izaugsmi. Minētajai nodaļai un forumam būtu jāaptver arī tādi jautājumi kā gaisa un ūdens piesārņojums, atkritumu apsaimniekošana un mežsaimniecība.

⁽¹⁷⁾ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/html/149331.htm>

⁽¹⁸⁾ OV L 127, 14.5.2011., 62. lpp.

5.2.6. Nodaļās par ilgtspējīgu attīstību būs sīki jāaplūko privātā sektora palielinātā nozīme ieguldījumu jomā. Svarīgi būs ieguldītāju pienākumi, kas ir jālīdzsvaro ar ieguldītāju aizsardzību pienācīgā un atbilstošā veidā. Ieguldītājiem, cenšoties veidot un saglabāt savu vispārējo konkurētspēju, ir jāpilda pienākumi, kas saistīti ar nepieciešamību nodrošināt ilgtspējīgu attīstību, tostarp ar sociāli atbildīgiem ieguldījumiem. Dažiem no viņiem galvenais ieguldījumu mērķis būs atbalstīt ilgtspējīgu attīstību, savukārt citiem tas būs mazāk svarīgs. Sarunu pusēm ir jāsekmē ieguldījumi, taču tās nevar noteikt, kādi ieguldījumi tiks veikti. Lai ES spētu saglabāt konkurētspēju laikā, kad ekonomikā notiek straujas pārmaiņas un pasaulē ievērojami mainās ekonomiskās ietekmes sadalījums, būtiska nozīme ir efektīvai ES ieguldījumu stratēģijai, it īpaši vairāk specializētu uzņēmumu un MVU – galvenā inovācijas virzītājspēka – veiktajiem ieguldījumiem.

5.2.7. Nolikuma ar Koreju 13.6. panta 2. punktā norādīts uz preču godīgu un ētisku tirdzniecību un sistēmām, kas "paredz korporatīvo sociālo atbildību un pārskatatbildību". 13. pielikums paredz arī "informācijas apmaiņu un sadarbību" šajos punktos, tostarp "starptautiski pieņemtu pamatnostādņu efektīvu īstenošanu un turpmāku izpildi". Komiteja visnotaļ iesaka šo pieeju izmantot arī ieguldījumu nolīgumos. Tajos ļoti nozīmīga loma būs korporatīvajai sociālajai atbildībai.

5.2.8. Šāds mehānisms būtu ļoti lietderīgs, lai sociālās atbildības jautājumus varētu risināt kopā ar mūsu ieguldījumu partneriem. Tajā īpaša vērība būtu jāvelta kultūras izpratnei, pārredzamības un ētiskas pieejas veicināšanai un korupcijas apkarošanai. Uzmanības pievēršana patērētāju izvēlei dos saimniecisku labumu un, piemēram, veicinās efektīvākas, nepiesārņojošas enerģētiskas attīstības. Būtiska ir informētības palielināšana, labas prakses apmaiņa un konstruktīva uzņēmumu un ieinteresēto personu sadarbība, kā arī veikspējas uzlabošana mazos un vidējos uzņēmumos, uz kuriem gulstas nesamērīgs izmaksu slogs. Ķīnas ieguldījumi ārzemēs ļoti viegli var ciest neveiksmi, ja trūkst pilnīgas izpratnes par to, kādas prasības viņiem tiek izvirzītas. Centieni veidot ciešāku saikni starp ieguldītājiem, sabiedrības vajadzībām un tādējādi arī patērētāju izvēli dotu labumu visām pusēm.

5.2.9. Komisija ir definējusi, ka korporatīvā sociālā atbildība ir "uzņēmumu atbildība par savu ietekmi uz sabiedrību". Korporatīvās sociālās atbildības virzītājspēks ir uzņēmumi, un to veido brīvprātīgas iniciatīvas, kas pārsniedz tiesību aktos noteiktās prasības. Mērķis ir, izstrādājot un ieviešot jauninājumus, radīt jaunu vērtību. Korporatīvā sociālā atbildība ietver saimnieciskus, sociālus un ekoloģiskus apsvērumus, apspriešanos ar visām attiecīgajām ieinteresētajām personām, taču vissvarīgākais – visiem risinājumiem jābūt elastīgiem un daudzpusīgiem. Šeit nevar būt viena, visiem derīga "izmēra": katram uzņēmumam ir tikai tam raksturīga identitāte. Tādēļ korporatīvo sociālo atbildību apliecinošas metodes un paņēmieni ir ļoti atšķirīgi, bet, pareizi lietoti, tie ir vērtīgs instruments, ar ko radīt uzņēmējdarbības iespējas un uzlabot uzņēmuma konkurētspēju.

5.2.10. Paredzams, ka Komisija drīz publicēs jaunu paziņojumu par korporatīvo sociālo atbildību; nozīmīgākās ar to saistītās starptautiskās pamatnostādnes ir ESAO Pamatnostādnes daudznacionāliem uzņēmumiem⁽¹⁹⁾ un Apvienoto Nāciju Organizācijas Uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipi, kas patlaban tiek ieviesti. Svarīgi ir nodrošināt, ka neviens pasākums nedz ES, nedz starptautiskā līmenī nav pretrunā minētajām pamatnostādnēm un nekavē to ieviešanu. Jāatgādina, ka valstu pienākums ir aizsargāt un īstenot cilvēktiesības, bet uzņēmumu pienākums ir respektēt šīs tiesības.

6. Pilsoniskās sabiedrības nozīme

6.1. Pilsoniskajai sabiedrībai ir sava loma valdības un privātā sektora tuvināšanā, un tai ir pastāvīgi jāiesaistās un jānodrošina uzraudzība. Tomēr jautājumam par tiešu pilsoniskās sabiedrības iesaisti, arī tiešu jebkura ieguldījumu nolīguma uzraudzību, aktīvi piedaloties gan valsts, gan nevalstiskajām ieinteresētajām personām, būs vajadzīgi atšķirīgi, katrai valstij pielāgoti risinājumi, kuru pamatā jābūt attiecīgajam sabiedrības iekšējā dialoga līmenim un dažādu sociālo grupu savstarpējai sapratnei.

6.2. ES un Korejas nolīgumā paredzēti vairāki mehānismi abu pušu dialogam. Pilsoniskās sabiedrības forums sniedz ziņojumus Tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības komitejai, kurā darbojas abu pušu valdības pārstāvji. Ieguldījumu nolīgumos ir paredzēta tikai viena šāda komiteja – iespējams, ne vienmēr ir lietderīgi ieguldījumu jautājumus apspriest šajā līmenī, it īpaši, ja viena puse nevēlas, lai tas kļūtu par politisku vai diplomātisku jautājumu. Varbūt ir jārada jauns mehānisms pilsoniskās sabiedrības foruma darbībai.

⁽¹⁹⁾ ESAO Pamatnostādnes daudznacionāliem uzņēmumiem, 2011. gads.

6.3. Tādās valstīs kā Ķīna vai Mjanma valda stipri atšķirīga, šaurāka izpratne par pilsonisko sabiedrību, un tādēļ būs jāvelta daudz vairāk pūļu, lai tās pārliecinātu par pilsoniskās sabiedrības struktūru iesaistīšanas lietderību. Ķīna ir izveidojusi partnerību ar vairākām Āfrikas valstīm, koncentrējoties uz ieguldījumiem kā darījumiem, nevis kā atbalstu attīstībai. Šie jau izveidotie apspriešanās mehānismi nav viegli aizstājami ar ES mehānismiem, taču attiecīgo struktūru dialoga attīstība būtu ļoti nozīmīgs nolīguma papildinājums. Eiropas Savienībā savukārt sociālais un pilsoniskais dialogs ir kļuvis par sabiedrības modeļa stūrakmeni, kas veido tās institucionālo sistēmu.

6.3.1. Komiteja būtu jāiesaista risinājumu meklējumos. Tādēļ uzskatām, ka labākais risinājums būtu turpmāk pārņemt principu, kas paredz tādas ES un Ķīnas apaļā galda sarunas, kurās būtu vienlīdzīgi pārstāvētas EESK un Ķīnas Ekonomikas un sociālo lietu padome, vai citu dialoga mehānismu, kurš būtu pielāgots sociālajiem apstākļiem, kas raksturīgi attiecīgajai valstij.

6.3.2. Citu risinājumu varētu rast, izmantojot Komisijas lielo pieredzi, kas uzkrāta, īstenojot veikspējas uzlabošanas programmas tirdzniecības jomā un ar tirdzniecību saistītās jomās. Piemēram, programmās, kuru mērķis ir uzlabot trešo valstu ministriju spēju īstenot PTO noteikumus, ir paredzēta arī pilsoniskās sabiedrības, piemēram, darba devēju federāciju un arodbiedrību, līdzdalība, un šīs organizācijas ir sadarbojušās ar ANO struktūrām (piemēram, SDO, ANO Tirdzniecības un attīstības konferenci, ANO Industriālās attīstības organizāciju) šādu programmu īstenošanā. Nozīmīga būs arī sociālo partneru loma, it īpaši tādēļ, ka liela ieguldījumu daļa ir saistīta ar uzņēmumiem.

Briselē, 2015. gada 19. martā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 506. PLENĀRSESĪJA 2015. GADA 18. UN 19. MARTĀ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai “Investīciju plāns Eiropai””

(COM(2014) 903 final)

un par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Eiropas Stratēģisko investīciju fondu un ar ko groza Regulas (ES) Nr. 1291/2013 un (ES) Nr. 1316/2013”

(COM(2015) 10 final – 2015/009 (COD))

(2015/C 268/05)

Ziņotājs: Michael SMYTH

Eiropas Komisija 2014. gada 19. decembrī, Eiropas Parlaments 2015. gada 28. janvārī un Eiropas Savienības Padome 2015. gada 3. martā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 172., 173., 175., 182. un 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai, Reģionu komitejai un Eiropas Investīciju bankai “Investīciju plāns Eiropai””

(COM(2014) 903 final)

un par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai par Eiropas Stratēģisko investīciju fondu un ar ko groza Regulas (ES) Nr. 1291/2013 un (ES) Nr. 1316/2013”

(COM(2015) 10 final – 2015/0009 (COD)).

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 2. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 506. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 18. un 19. martā (2015. gada 19. marta sēdē), ar 200 balsīm par, 6 balsīm pret un 11 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Kopsavilkums un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē investīciju plānu Eiropai un toņa maiņu, virzoties prom no taupības pasākumiem un fiskālās konsolidācijas. Komisija tagad atzīst, ka trūkst ieguldījumu un nav apkopotā pieprasījuma, kā arī to, ka finanšu sektors joprojām nespēj pilnībā iesaistīties izaugsmes veicināšanā.

1.2. Minētais Investīciju plāns ir solis pareizajā virzienā, taču rodas virkne nopietnu jautājumu par tā lielumu salīdzinājumā ar Eiropas milzīgajām ieguldījumu vajadzībām, par paredzamo augsto sviras efekta pakāpi, par piemērotu investīciju projektu iespējamo plūsmu, par tirgvedības stratēģiju privātā kapitāla piesaistīšanai no Eiropas un ārpus tās, par MVU līdzdalību, īpašu uzmanību veltot mikrouzņēmumiem un mazajiem uzņēmumiem, un par Investīciju plāna grafiku.

1.3. Nav skaidrs, vai var sagatavot tādu projektu sarakstu, kas sniegtu peļņu, kura piesaistītu institucionālos ieguldītājus. EESK izsaka nožēlu par to, ka EK šajā priekšlikumā nav ievērojusi Eiropas Parlamenta un Padomes Regulā (ES) Nr. 1303/2013⁽¹⁾ (5. pantā) noteiktos principus, kas tālāk izvērsti Komisijas Deleģētajā regulā (ES) Nr. 240/2014⁽²⁾, un stingri iesaka iesaistīt sociālos partnerus un organizētu pilsonisko sabiedrību projektu atlasē procesā valstu līmenī. Tas, ka ieinteresētās personas nav izdevies iesaistīt priekšlikumu izvirzīšanā, ir acīmredzams potenciālo projektu decembra sarakstā.

1.4. Daudz lielāka uzmanība jāvelta labvēlīgas un prognozējamās uzņēmējdarbības vides izveidei. Bez investoru uzticēšanās, labāka regulējuma un adekvātām izmaksām uzņēmējdarbības veikšanā ES nav gandrīz nekādu cerību atsākt pat mērenu izaugsmi ar nepieciešamajām jaunajām darbvietām.

1.5. Plānā ierosināts, ka dalībvalstu iemaksas Eiropas Stratēģisko investīciju fondā (ESIF) nebūs iekļautas budžeta deficīta aprēķinos, un tas ir vērtējams pozitīvi. Komisijai būtu jāsniedz paskaidrojums, kāpēc pret pašreizējiem izdevumiem stratēģiskas nozīmes publiskai infrastruktūrai attieksme ir savādāka. Kāda ir atšķirība starp labvēlīgu budžeta režīmu attiecībā uz dalībvalstu iemaksām produktīvos ieguldījumos ESIF ietvaros un pilnīgu "zelta likumu"?

1.6. EESK uzskata, ka ir pienācis laiks atzīt, ka Eiropai ir vajadzīga stabila publisko un privāto ieguldījumu programma, lai atjaunotu izaugsmi, darbvietas un labklājību. Stratēģiskie publiskie ieguldījumi, kādi paredzēti Investīciju plānā, uz kura balstās pašreizējā un turpmākā ekonomikas attīstība, būtu jāstimulē ar labvēlīgāku Eiropas fiskālo sistēmu. EESK aicina Komisiju sākt diskusiju par pienācīgi izstrādātiem fiskālajiem noteikumiem Eiropai, pilnībā atzīstot daudzās grūtības definēšanā un atbilstošu nosacījumu izvirzīšanā.

1.7. EESK aicina Komisiju ņemt vērā SDO ieteikumus par to, ka jākoncentrējas uz dzīvotspējīgu projektu piesaisti no tiem reģioniem, kuros ir visaugstākais bezdarba līmenis, aktīvi iesaistot valstu sociālos partnerus un ieinteresētās personas. Iespējamo projektu noteikšanā un izvērtēšanā Komiteja iesaka ņemt vērā makroreģionālās stratēģijas.

2. Vispārīga informācija

2.1. Investīciju līmenis Eiropā ir par 15 % zemāks nekā pirmskrīzes maksimums. Vienlaikus Eiropā ir liels uzkrājumu apjoms; uzņēmumu bilanciēs ir augsti likviditātes rādītāji; institucionālo investoru rīcībā ir lieli līdzekļi, bet vairumā dalībvalstu to budžeti ir vai nu pilnībā izsmelti vai samazinās.

2.2. Šis zemais ieguldījumu līmenis ir vēl jo vairāk nepieņemams, kad kapitāla izmaksas gan nominālajā, gan reālajā izteiksmē ir sasniegušas zemāko līmeni. Ir skaidrs, ka tirgi, kuros nodrošina mijiedarbību starp pieprasījumu pēc ieguldījumiem un investīciju finansējumu, visā Eiropā pienācīgi nedarbojas. Ieguldījumu kopienā nav uzticēšanās ekonomikas videi. Nenoteiktība būtiski ietekmē uzņēmumu uzticēšanos. Plāna trešā pīlāra mērķis ir novērst regulējuma reformu un vienkāršot satvaru ieguldījumiem visā Eiropā. Tas nebūs viegli.

⁽¹⁾ OV L 347, 20.12.2013., 320. lpp.

⁽²⁾ OV L 74, 14.3.2014., 1. lpp.

2.3. Kāda ir investīciju plāna Eiropai būtība? Plānam ir trīs pīlāri:

- izveidot īpašu Eiropas Stratēģisko investīciju fondu (ESIF), kam no ES budžeta un EIB rezervēm ir piešķirts EUR 21 miljards, kas – saskaņā ar Komisijas pieņemumiem – triju gadu laikā var piesaistīt papildu finansējumu ieguldījumiem 294 miljardu euro apmērā,
- izveidot sarakstu ar stratēģiskiem investīciju projektiem un pastiprināt tehnisko palīdzību, ko sniedz specializēts investīciju konsultāciju centrs,
- novērst šķēršļus investīcijām un uzlabot regulatīvo vidi.

2.4. ESIF līdzinās īpašam nolūkam dibinātai sabiedrībai (SPV), kas izveidota Eiropas Investīciju bankā, lai uzņemtos lielāka riska ieguldījumus nekā pārējās EIB struktūras, un šādā veidā EIB ir nodrošināts AAA reitings. Šajā ziņā ESIF ir jauninājums. Tas liecina arī par būtiskām novirzēm no tradicionālās izpratnes, ka līdzekļi no ES budžeta tiks izmantoti kā garantija vai atbalsts, lai nodrošinātos pret iespējamiem zaudējumiem saistībā ar ESIF ieguldījumiem.

2.5. Piesaistīto līdzekļu ziņā jānorāda, ka sākotnēji paredzētais EUR 21 miljards Eiropas Investīciju bankai pavērs iespēju aizdot EUR 63 miljardus, izmantojot savu parasto uzņēmējdarbības modeli. Komisija uzskata, ka pēc tam ESIF meklēs privātā sektora investorus un citus ieguldītājus iesaistīšanai piemērotos projektos un iespējami atraisīs kapitāla ieguldījumus 315 miljardu euro apmērā. Šis sviras galvenais elements ir tas, ka ESIF Eiropas Investīciju bankai nodrošina aizsardzību pret risku, un tas ļauj bankai veikt ieguldījumus riskantākos projektos.

2.6. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka Komisija atbalsta nepieciešamību atcelt šķēršļus investīcijām. Plānotie finanšu resursi atbilst tikai gada vidējam investīciju deficītam salīdzinājumā ar investīciju vēlamo līmeni, tādēļ šādi papildu ieguldījumi būtu vajadzīgi katru gadu. Lai šī iniciatīva spētu sasniegt tai izvirzīto mērķi, uzņēmējdarbības videi jābūt daudz labvēlīgākai. Piemēram:

- būtiski priekšnosacījumi ir labāks regulējums un prognozējamāka regulatīvā vide, kas sekmē ilgtermiņa lēmumu pieņemšanu,
- izmaksas uzņēmējdarbības veikšanai Eiropā ir pārāk augstas. Papildus citiem faktoriem jārisina arī jautājumi attiecībā uz augstajām enerģijas cenām,
- lai ES izveidotu par vietu, no kuras uzņēmumiem vislabāk ir pieejams globālais tirgus, jāīsteno vērienīga ES tirdzniecības politika.

3. Piezīmes par Investīciju plānu Eiropai

3.1. Lai arī sākotnējā reakcija uz Investīciju plānu Eiropai bija labvēlīga, pēc tam pret to vairākkārt ir vērsta kritika. Dažiem attieksme ir bijusi nepārprotami negatīva, savukārt citi to vērtēja atzinīgi, vienlaikus norādot uz dažām nepilnībām. Negatīvā attieksme lielā mērā izriet no tā, ka trūkst izpratnes par plāna reāllaika kontekstu. Ideālā gadījumā visaptverošu Eiropas investīciju plānu īstenotu, izmantojot publiski finansētus stratēģiskus projektus, kuru mērķis ir veicināt izaugsmi un jaunu darbvietu radīšanu.

3.2. Viena no galvenajām pret plānu vērstajām kritiskajām piezīmēm ir tāda, ka tas ir pārāk mazs, ņemot vērā investīciju trūkumu Eiropā. Saskaņā ar plānu ir paredzēts multiplikatora efekts 1:15. Daži apgalvo, ka šāda mēroga sviras ietekme vienkārši nav ticama⁽³⁾. Komisija sagaida, ka sākotnējie ieguldījumi 21 miljarda euro apmērā radīs divkārtu sviras efektu, proti, vispirms ar privātā sektora obligāciju finansējumu, lai palielinātu ESIF apjomu, un pēc tam, projektus atbalstot ar ESIF kapitālu, kas savukārt piesaistīs papildu privātos ieguldījumus. Nav šaubu, ka paredzētais multiplikatora efekts ir ļoti liels, taču Komisija uzskata, ka tas atbilst faktiskajam sviras efektam, ko EIB vēsturiski ir panākusi. Neraugoties uz ESIF finansēto projektu riskantāko raksturu, tam, ka fonds atradīsies Eiropas Investīciju bankā un tā šo fondu pārvaldīs, būtu jānodrošina, ka sviras efekts, visticamāk, būs samērā augsts.

3.3. Attiecībā uz lielākiem infrastruktūras projektiem un jo īpaši pārrobežu projektiem sagatavošanās posms var būt vairāki gadi, ņemot vērā politikas, vides, regulatīvos šķēršļus vai atsevišķos gadījumos tikai t. s. NIMBY⁽⁴⁾ atteiksmi. Šie šķēršļi rada divus papildu jautājumus. Pirmkārt, vai sarakstā būs pietiekams skaits lielu infrastruktūras projektu, kas ir gan stratēģiski, gan pievilcīgi ieguldītājiem? Otrkārt, trīs gadu posmā ieguldījumi 315 miljardu euro apmērā nozīmē aptuveni EUR 100 miljardus gadā, kas ir par 40 % vairāk nekā pašreizējais ES ieguldījumu līmenis, un tas nešķiet ticami. Šī kritika ir pamatota tikai zināmā mērā. Aptuveni 25 % (EUR 75 miljardi) no ESIF finansējuma būs atvēlēti MVU un uzņēmumiem ar vidēji lielu kapitālu, un tam vajadzētu darboties pietiekami ātri. Atlikušie fonda līdzekļi būs atvēlēti tādiem projektu veidiem, kas izklāstīti darba grupas "Investīcijas Eiropas Savienībā" ziņojumā. Izskatot šo visaptverošo sarakstu, var secināt, ka ir ļoti daudz iespējamo projektu enerģētikas, transporta, inovācijas un digitālajā jomā, kas varētu gūt labumu no ESIF atbalsta.

3.4. Viens no visvairāk kritizētajiem Investīciju plāna aspektiem ir tas, ka plāna ietekme izpaudīsies vidējā termiņā un ilgtermiņā, taču ir vajadzīga īsāka termiņa ieguldījumu programma, kas būtu līdzīga Eiropas ekonomikas atveseļošanas programmai nesēnās recesijas laikā. Šīs pieejas ietekmi uz budžetu varētu pārvaldīt, veidojot elastīgāku nacionālo kontu sistēmu, un šā atzinuma 4. iedaļā šis jautājums ir analizēts sīkāk.

3.5. Jautājumus ir izraisījusi arī EIB spēja pārvaldīt šādu vērienīgu fondu. Attiecībā uz finansējumu MVU un uzņēmumiem ar vidēji lielu kapitālu, jo īpaši mazajiem uzņēmumiem un mikrouzņēmumiem, daži uzskata, ka Eiropas Investīciju bankai nebūs pietiekamu personāla resursu, lai tieši sadarbotos ar uzņēmumiem. Tāpēc, lai izvēlētos mikrouzņēmumus, MVU un uzņēmumus ar vidēji lielu kapitālu un tiem nodrošinātu samērā lētu finansējumu, būs lielāka paļaušanās uz komercbankām. Risks ir tāds, ka bankas izvēlēties sev visvēlamākos biznesa klientus, kurus tās būtu finansējušas jebkurā gadījumā, un tas radīs tā dēvēto "lieko atbalstu". EESK uzstāj, ka no šādas situācijas būtu jāizvairās. To var panākt, *inter alia*, apspriežoties ar MVU pārstāvības organizācijām.

3.6. Viens no iespējamiem risinājumiem šāda riska novēršanai ir piešķirt lielāku lomu reģionālās attīstības aģentūrām un uzņēmēju apvienībām, lai noteiktu no fonda finansējamus mikrouzņēmumus, MVU un uzņēmumus ar vidēji lielu kapitālu. Šīm aģentūrām un apvienībām parasti ir labākas zināšanas par mazākiem uzņēmumiem, tās ir tuvāk minētajiem uzņēmumiem un var sniegt efektīvu ieguldījumu riska novērtēšanā. Lai arī EESK atzīst, ka pastāv bezrūpīgas rīcības risks, tā jau agrāk ir aicinājusi piemērot šādu pieeju un uzskata, ka tas varētu būt efektīvs līdzeklis Investīciju plāna īstenošanai⁽⁵⁾.

3.7. Uzskata, ka pastāv paralēles starp Investīciju plānu Eiropai un izaugsmes iniciatīvu, kas tika uzsākta 2012. gadā⁽⁶⁾. Izaugsmes iniciatīvai bija paredzēta finansējuma pakete 120 miljardu euro apmērā, ko ieguva no budžetu pārdales, bet no tās īstenots ir ļoti maz. Tā ir noderīga kritika, un ir būtiski, lai plāna īstenošana ir pārredzama un par to ir laba informācija. EESK atzinīgi vērtē to, ka Eiropas Parlaments un Padome cieši pārraudzīs Investīciju plānu un ESIF. EESK arī vajadzētu piedalīties minētā plāna īstenošanas uzraudzībā turpmākajos trīs gados.

⁽³⁾ Skatīt, piemēram: *Europe's Great Alchemist*, *The Economist*, 2014. gada 29. novembris; *Daniel Gros, The Juncker Plan: From EUR 21 to EUR 315 billion, through smoke and mirrors*, CEPS, 2014. gada 27. novembris.

⁽⁴⁾ NIMBY ir akronīms terminam "Not in My Back Yard" ("tikai ne pie mums").

⁽⁵⁾ Sk., piemēram, EESK atzinumu "Uzņēmējdarbības finansēšana: jaunu finanšu mehānismu meklēšana" (OV C 451, 16.12.2014., 20. lpp.).

⁽⁶⁾ Eiropas politikas pētījumu centrs (CEPS), 2014. gada novembris, 2. lpp.

3.8. Jāpauž nožēla par to, ka Eiropas Komisijai nav ne finanšu resursu, ne politiskā atbalsta, lai piesaistītu ievērojamus papildu līdzekļus un līdz ar to izveidotu pilnībā izvērstu Eiropas Investīciju plānu. Šķiet, ka šis specifiskais budžeta ierobežojums ir absolūti saistošs. Situācijā, kad ES budžetā ir pieejami ļoti nedaudz līdzekļu, tas, kas ir ierosināts Investīciju plānā Eiropai, ir – burtiski sakot – labāk nekā nekas.

3.9. Komisija norāda, ka plāns reāli papildina citas struktūrpolicies, jo ESIF tiks iesaistīts tikai tad, ja nebūs pieejami alternatīvi finansējuma avoti. Turklāt ir paziņots, ka ESIF līdzekļus piešķirs līdztekus citiem EIB ieguldījumiem, jo fondam ir lielāka vēlme uzņemties risku. ESIF būs elastīgāks arī attiecībā uz finanšu instrumentiem, ko tas izmanto. Tie varētu būt pašu kapitāls, kvazikapitāls, riska kapitāls, aizņēmuma finansējums vai aizdevumu pārvēršanas vērtspapīros garantijas. ESIF darbosies, ja vien būs iespējams, sadarbībā ar valstu attīstības bankām. Komisija arī ierosina atbalstīt plānu, izveidojot Eiropas ilgtermiņa ieguldījumu fondu (EIIF), kā arī veicot pasākumus, lai radītu jaunus vērtspapīrošanas tirgus un instrumentus nolūkā paplašināt finansējuma bāzi projektiem un MVU. Šīs norises ir atbalstāmas, tomēr tās ir jau pārāk novēlotas.

3.10. Komisija ir paredzējusi Investīciju plāna pietiekamu elastību attiecībā uz ESIF, projektu sarakstu un investīciju konsultāciju centru, lai pavērtu iespēju turpmākiem ieguldījumu posmiem nākamajos gados. Plānam ir stingra pārvaldības struktūra Eiropas Investīciju bankā. Ikviens projekts, ko atbalsta ESIF, būs jāapstiprina arī EIB valdei, kā noteikts Līgumā. EESK iesaka cieši iesaistīt sociālos partnerus un ieinteresētās personas publisko ieguldījumu projektu atlases procesā attiecīgās valsts līmenī (viens iespējams formāts ir izmantot Valstu partnerattiecību nolīgumu īstenošanas uzraudzības komitejas).

3.11. ESIF centīsies veicināt augstāka riska projektus, kas veicina izaugsmi, nodarbinātību un ražīgumu. Tomēr vēl nav skaidrs, vai līdzieguldījumu platformas (kas aptver ESIF, valstu attīstības bankas un privātas finanšu iestādes) spēš dalībniekus pietiekami piesaistīt. Tādēļ EESK iesaka īstenot proaktīvu tirgvedības stratēģiju privāto ieguldījumu piesaistīšanai, nodrošinot lielāku skaidrību par ieguldījumu platformu izveidi un piešķirot Eiropas investīciju konsultāciju centram lomu ieguldījumu iespēju veicināšanā Eiropā un ārpus tās. Plāna spēja uzņemties risku (EUR 21 miljards) ir diezgan liela. Lai gan saskaņā ar plānu riska līmeņi būs augstāki, ir maz ticams, ka būs vajadzīgas visas garantijas kopumā un vienā laikā.

3.12. Komisija lēš, ka gadījumā, ja Investīciju plāns pilnībā sasniegs savu ieguldījumu mērķi, nākamajos trīs gados tiks radītas vēl 1 līdz 1,3 miljoni darbvietas. Tas ir vērā ņemams skaitlis, pat ja visā ES ir 25 miljoni bezdarbnieku. Starptautiskā Darba organizācija (ILO) nesēn ir publicējusi savas plānam paredzētās darbvieta radīšanas aplēses. Galvenais secinājums šajā Starptautiskās darba organizācijas ziņojumā ir tas, ka, ja programmas izstrādi un tās sadalījumu rūpīgi apsvērs, līdz 2018. gada vidum tiks radīts vairāk nekā 2,1 miljons jaunu darbvietu. Piemēram, ja ESIF finansējumu piešķirtu, ņemot vērā bezdarba līmeni, tiktu sasniegts vislielākais un taisnīgākais pieaugums nodarbinātības jomā⁽⁷⁾. Pieņemot lēmumus par iespējamiem projektiem, EESK aicina ņemt vērā makroreģionālo stratēģiju prioritātes. Tāpēc ir skaidrs, ka saskaņā ar minēto plānu atbalstāmo projektu atlasei izmantojamie kritēriji jāpublisko, cik drīz vien iespējams.

3.13. Ja investīciju plāna gaitā no dalībvalstīm izdosies piesaistīt papildu kapitālu ESIF, Komisija atzinīgi vērtēs šādas iemaksas, izvērtējot parāda un deficīta kritērijus, kas noteikti Stabilitātes un izaugsmes paktā. Pirmajā brīdī šķiet, ka Komisijas attieksme ir mainījusies, bet šī attieksme nav pietiekami tālejoša. EESK pauž gatavību aktīvi piedalīties turpmākajā diskusijā par to, kā labāk veicināt ieguldījumus visā Eiropā, tostarp paredzot lielāku elastīgumu saskaņā ar Stabilitātes un izaugsmes paktu. EESK aicina Komisiju turpināt pētīt iespējas izveidot labvēlīgu fiskālo vidi ieguldījumiem Eiropā.

(7) "Uz nodarbinātību orientēta investīciju stratēģija Eiropai", SDO, 2015. gada janvāris.

4. Pienācis laiks ieviest jaunu “zelta likumu” Eiropai?

4.1. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu budžeta deficīta aprēķinos neiekļaut dalībvalstu iemaksas ESIF. Tas tomēr rada jautājumu par to, kāpēc pret pašreizējiem izdevumiem stratēģiskas nozīmes publiskai infrastruktūrai attieksme ir savādāka. Kāda ir atšķirība starp labvēlīgu budžeta režīmu attiecībā uz dalībvalstu iemaksām produktīvos ieguldījumos ESIF ietvaros un pilnīgu “zelta likumu”?

4.2. Eiropas “zelta likuma” atbalstītāji apgalvo, ka šeit ir ievērojamas pretrunas. Pašreizējās Eiropas fiskālās politikas sistēmas ietvaros publisko ieguldījumu nepietiekamības iemesls ir bijuši negatīvi stimuli. Kopumā publiskie ieguldījumi palielina valsts pamatkapitālu un sekmē izaugsmi pašreizējo un nākamo paaudžu interesēs. No tā izriet, ka nākamajām paaudzēm vajadzētu piedalīties šādu ieguldījumu finansēšanā, jo, ja nebūs iespējas uz parāda finansēt nākamo paaudžu ieguvumus, tas radīs nesamērīgu nodokļu slogu pašreizējai paaudzei un rezultātā būs nepietiekami ieguldījumi⁽⁸⁾. Tas pašlaik notiek Eiropā.

4.3. Varētu iebilst, ka palielināts elastīgums attiecībā uz ieguldījumiem ESIF ietvaros faktiski ir “mini” “zelta likums”. Jautājums par pienācīgi izstrādātiem fiskālajiem noteikumiem Eiropai būtu jāapspriež, pilnībā atzīstot daudzās definēšanas grūtības. Apspriež vajadzētu arī atbilstošu nosacījumu izvirzīšanu. EESK uzskata, ka ir pienācis laiks atzīt, ka Eiropai ir vajadzīga stabila publisko un privāto ieguldījumu programma, lai atjaunotu izaugsmi, darbvietas un labklājību. Stratēģiskie publiskie un privātie ieguldījumi, kādi paredzēti Investīciju plānā, uz kura balstās pašreizējā un turpmākā ekonomikas attīstība, būtu jāstimulē ar labvēlīgāku Eiropas fiskālo sistēmu.

Briselē, 2015. gada 19. martā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

⁽⁸⁾ Lai gūtu sīkāku ieskatu literatūrā un modalitātēs attiecībā uz “zelta likumu”, sk. Achim Truger “Implementing the Golden Rule for Public Investment in Europe”, <http://blog.arbeit-wirtschaft.at/wp-content/uploads/2015/03/Endfassung.pdf>; Materialien zu Wirtschaft und Gesellschaft Nr. 138, Working Paper-of AK-Wien.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ekonomikas pārvaldības pārskats. Ziņojums par Regulu (ES) Nr. 1173/2011, (ES) Nr. 1174/2011, (ES) Nr. 1175/2011, (ES) Nr. 1176/2011, (ES) Nr. 1177/2011, (ES) Nr. 472/2013 un (ES) Nr. 473/2013 piemērošanu””

(COM(2014) 905 final)

(2015/C 268/06)

Ziņotājs: David CROUGHAN

Līdzziņotājs: Carmelo CEDRONE

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2014. gada 19. decembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Centrālajai bankai, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Ekonomikas pārvaldības pārskats. Ziņojums par Regulu (ES) Nr. 1173/2011, (ES) Nr. 1174/2011, (ES) Nr. 1175/2011, (ES) Nr. 1176/2011, (ES) Nr. 1177/2011, (ES) Nr. 472/2013 un (ES) Nr. 473/2013 piemērošanu”

(COM(2014) 905 final).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 2. martā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 506. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 18. un 19. martā (2015. gada 19. marta sēdē), ar 165 balsīm par, 2 balsīm pret un 3 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Krīzes laikā izstrādātajiem Eiropas ekonomikas pārvaldības noteikumiem bija būtiska nozīme fiskālajā konsolidācijā, ekonomikas politikas koordinēšanā un – līdz ar budžeta projektu novērtējumu ieviešanu – arī fiskālās integrācijas sekmēšanā. Tomēr EESK pauž bažas par to, ka izaugsme un nodarbinātības ziņā maksa par šo noteikumu ieviešanu ir augsta un ka ekonomikas krīzes pārvarēšanā Eiropas Savienība atpaliel no citām attīstītām tautsaimniecībām, jo īstenotā politika nav sasniegusi mērķi, kas lielākoties izskaidrojams ar ekonomikas pārvaldības nepilnībām ekonomiskajā un monetārajā savienībā.

1.2. Saistībā ar Eiropas semestri ieviestie pasākumi ir aizsākuši fiskālās konsolidācijas un uzticības atgūšanas procesu, taču uz noteikumiem balstītā pieeja, kas ir piemērota parastos apstākļos, tagad kļuvusi par daļu no problēmas. Grūtībās nonākušām dalībvalstīm vajag vairāk resursu, lai tās izklūtu no lejupslīdes strupceļa, garantētu izaugsmi un darbvietu radīšanu un, pateicoties izaugsmei, veiktu ilgtspējīgu fiskālo konsolidāciju.

1.3. EESK uzskata, ka cīņā ar pašreizējo eurozonas lejupslīdi Eiropas Centrālā banka nedrīkst tikt pamesta viena. “Kvantitatīvo ierobežojumu atvieglošanas” pasākumi (QE), ko pašlaik īsteno ECB, jāpapildina ar dalībvalstu politiskām iniciatīvām, kuras būtu plašākas nekā Komisijas ierosinātais Investīciju plāns Eiropai.

1.4. Ekonomiskās un monetārās savienības dalībvalstu relatīvās konkurētspējas atšķirības, ko agrāk bija iespējams izlīdzināt ar augšupējām vai lejupējām valūtas kursa korekcijām, nav novēršamas vienkārši ar soda draudiem un mudinājumiem īstenot ieteikumus un veikt reformas tikai tām valstīm, kas atzītas par konkurētspējīgām.

1.5. Steidzami būtu jāizveido konkrēti mehānismi un instrumenti pārdomātai ekonomikas politikas koordinācijai, kas nodrošinātu konvergenci un solidaritāti. Šajā procesā nebūtu jāsteidz grozīt Līgumu, bet EESK uzskata, ka ilgtermiņā grozījumi Līgumā būs vajadzīgi.

1.6. Pārskatot daudzgadu finanšu shēmu 2016. gadā, jārod veids, kā visas ES interesēs **steidzami nepieciešamās strukturālās reformas** – tostarp makroekonomiskā līdzsvara atjaunošanu – **atbalstīt ar noteikta veida fiskālajām spējām**, piemēram, ar plānā ierosināto konverģences un konkurētspējas instrumentu.

1.7. EESK pauž bažas par to, ka pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūras preventīvajā un korektīvajā daļā tik liela nozīme ir strukturālajai bilanci – nenosakāmam mainīgajam lielumam, kura pamatā ir teorētiski un neviennozīmīgi vērtēti potenciālā un faktiskā ražošanas apjoma starpības aprēķini un kurš tiek nopietni pārskatīts.

1.8. Semestra procesā valsts gada budžeta deficīta samazināšanai kā augstas parāda un IKP attiecības neregulējuma līdzeklim piešķirta daudz lielāka nozīme nekā efektīvākiem IKP pieauguma veicināšanas pasākumiem. Komisijai būtu jāuzrauga ne tikai konkrētai valstij adresēto ieteikumu (KVAI) īstenošana, bet jāveic arī savu ieteikumu *ex post* analīze, lai noteiktu, vai attiecīgā dalībvalsts ir panākusi produktivitātes, izaugsmes un kvalitatīvi augstvērtīgu darbvieta skaita pieaugumu.

1.9. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka uzsvars likts uz Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikumu elastīgu piemērošanu, un to, ka fiskālā deficīta aprēķinos Komisija ņems vērā atsevišķus publiskos ieguldījumus, taču uzskata šo pasākumu par ierobežotu un nepilnīgu. Saprātīga novirze no 3 % deficīta parametra uz noteiktu gadu skaitu būtu jāuzskata par pagaidu izņēmumu, par ko nedrīkstētu automātiski draudēt sankcijas.

1.10. Demokrātijas deficīts, kad pārvaldību lielā mērā ietekmē struktūras, kas nav vēlētas, draud samazināt līdzatbildību par ieteikumiem un izraisīt naidīgumu pret Eiropas projektu. KVAI īstenošanas trūkumus varētu novērst, reāli iesaistot pilsonisko sabiedrību un sociālos partnerus KVAI sagatavošanā.

1.11. Būtu jānodrošina, ka Eiropas Parlamentam ir svarīga loma katra semestra ekonomikas prioritāšu noteikšanā un KVAI parlamentārajā uzraudzībā. Dalībvalstīm un Komisijai būtu plašāk jāatspoguļo semestra procesā notiekošais, tādējādi vairojot iedzīvotāju izpratni.

2. Ekonomikas pārvaldības pārskats īsumā

2.1. Eiropas semestri, kas tika ieviests 2011. gadā, papildina pastiprinātais Stabilitātes un izaugsmes pakts, kurš stājās spēkā 2011. gada 13. decembrī un kurā ietverts jaunu noteikumu kopums par ekonomisko un fiskālo uzraudzību; šo kopumu veido piecas regulas un viena direktīva jeb t.s. "sešnieks". Lai vēl vairāk nostiprinātu eurozonas dalībvalstu ekonomikas integrāciju un konverģenci, 2013. gada 30. maijā minētos tiesību aktus papildināja ar vēl divām regulām, kas pazīstamas kā "divu tiesību aktu kopums". Minētajā pārskatā aplūkota septiņu regulu efektivitāte, kā arī turpmāko norišu virziens. Pārskatā lielākoties analizēti trīs ES līmeņa ekonomikas pārvaldības uzdevumi: fiskālā uzraudzība⁽¹⁾, makroekonomikas nelīdzsvarotība⁽²⁾ un eurozonas valstu, kuras saskārušās ar grūtībām finanšu stabilitātes jomā, monitorings un uzraudzība⁽³⁾.

⁽¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 16. novembra Regula (ES) Nr. 1173/2011 par efektīvu budžeta uzraudzības īstenošanu eurozonā (OV L 306, 23.11.2011., 1. lpp.);

Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 16. novembra Regula (ES) Nr. 1175/2011, ar ko groza Padomes Regulu (EK) Nr. 1466/97 par budžeta stāvokļa uzraudzības un ekonomikas politikas uzraudzības un koordinācijas stiprināšanu (OV L 306, 23.11.2011., 12. lpp.); un

Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 21. maija Regula (ES) Nr. 473/2013 par kopīgiem noteikumiem budžeta plānu projektu uzraudzībai un novērtēšanai un pārmērīga budžeta deficīta novēršanai eurozonas dalībvalstīs (OV L 140, 27.5.2013., 11. lpp.).

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 16. novembra Regula (ES) Nr. 1174/2011 par izpildes pasākumiem pārmērīgas makroekonomiskās nelīdzsvarotības koriģēšanai eurozonā (OV L 306, 23.11.2011., 8. lpp.); un Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 16. novembra Regula (ES) Nr. 1176/2011 par to, kā novērst un koriģēt makroekonomisko nelīdzsvarotību (OV L 306, 23.11.2011., 25. lpp.).

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 21. maija Regula (ES) Nr. 472/2013 par to eurozonas dalībvalstu ekonomiskās un budžeta uzraudzības pastiprināšanu, kurās ir vai kurām draud nopietnas finanšu stabilitātes grūtības (OV L 140, 27.5.2013., 1. lpp.).

3. Piezīmes par pašreizējo ekonomikas pārvaldību

3.1. Fiskālā uzraudzība

3.1.1. Komiteja atzinīgi vērtē vienlaikus ar Ekonomikas pārvaldības pārskatu publicētā 2015. gada izaugsmes pētījuma ievirzi uz semestra pasākumu saskaņošanu un pastiprināšanu, kas panākta, vienkāršojot dažādos posmus un tajos sasniedzamos rezultātus, kā EESK to ieteikusi atzinumā par 2014. gada izaugsmes pētījumu⁽⁴⁾.

3.1.2. EESK uzskata, ka semestrim ir neaizstājama loma konverģences un korekcijas procesā. Komiteja rosinājusi arī izstrādāt saziņas un vienkāršošanas stratēģiju, sadarbojoties Komisijai, Eiropas Parlamentam, dalībvalstīm un pilsoniskajai sabiedrībai⁽⁵⁾.

3.1.3. Komiteja atzinīgi vērtē fiskālās integrācijas sekmēšanu, kas uzsākta, nosakot dalībvalstīm vienotu laika grafiku, saskaņā ar kuru tām katru gadu jāiesniedz un jāpublicē budžeta plāna projekts, ko uzrauga neatkarīgas valsts struktūras. Katru gadu līdz oktobra vidum projekts ir jāiesniedz Komisijai, lai tā varētu paust savus apsvērumus pirms budžeta galīgās pieņemšanas dalībvalsts valdībā. Šim procesam jāklūst demokrātiskākam un pārredzamākam, turklāt dalībvalstīm un Komisijai par to jāsniedz vairāk informācijas, lai palielinātu iedzīvotāju izpratni. Komiteja ieteiktu Komisijai novērtēt neatkarīgo valsts struktūru lomu un kvalitāti.

3.1.4. Komiteja pēc 2015. gada budžeta plānu projektiem secina, ka fiskālo centienu mazināšanās rezultāts 2015. gadā kopumā eurozonā būs neitrāls. Tā norāda arī, ka trim no septiņām valstīm, kurās ir neatbilstības risks, martā var nākties saskarties ar pasākumiem, kas saistīti ar pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru. Šai procedūrai būtu nepieciešama arī lielāka pārredzamība, apspriešanās ar valstu valdībām un pilsonisko sabiedrību, it īpaši ar sociālajiem partneriem, kā arī Eiropas Parlamenta īstenota pārraudzība.

3.1.5. Komiteja uzskata, ka ES fiskālajiem nosacījumiem, kas reformēti saskaņā ar attiecīgajiem fiskālās uzraudzības noteikumiem, šajā pārskata periodā neapšaubāmi ir bijusi nozīmīga loma fiskālajā konsolidācijā, un par to liecina ES-28 valstu deficīta samazināšanās no 4,5 % no IKP 2011. gadā līdz 3 % 2014. gadā.

3.1.6. Tomēr maksa ir bijusi augsta, bet sekmes – ļoti ierobežotas, kas norāda uz ES ekonomikas izaugsmes veicināšanas un darbvieta izveides politikas nepilnībām. Tajā pašā laikposmā ASV deficīts turpretī samazinājās no 10,6 % līdz 4,9 %, ASV IKP pieaugums **paātrinājās** no 1,6 % līdz 2,4 % (iepretī ES **palēninājums** no 1,7 % uz 1,3 %), ASV bezdarba līmenis **kritās** no 8,9 % līdz 6,2 % (kamēr ES tas **pieauga** no 9,6 % uz 10,2 %), bet nodarbinātība ASV **palielinājās** pat par 6,3 %, savukārt Eiropas Savienībā tās pieaugums **apstājies** –0,1 % līmenī.

3.1.7. Par to, ka strukturālā deficīta mērķi saskaņā ar pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūru ļāvuši precīzāk un pārredzamāk sniegt ieteikumus par īstenojamo politiku, EESK nepavisam nav noskaņota tikpat optimistiski kā Komisija. Komiteja atzīst, ka šis pasākums, būdams brīvs no traucējumiem, ko izraisa ekonomikas cikls un vienreizēji fiskālie pasākumi, sniedz skaidrāku priekšstatu, tomēr tas ir nenosakāms mainīgais lielums, kura pamatā ir teorētiski un neviennozīmīgi vērtēti potenciālā un faktiskā ražošanas apjoma starpības aprēķini, kurš tiek nopietni pārskatīts un kura dēļ dažos gadījumos var tikt izstrādāti nekvalitatīvi politikas priekšraksti.

3.1.8. Svarīgs fiskālās ilgtspējas elements ir parāda un IKP attiecība. Tai ir divi komponenti – parāda apjoms un IKP lielums –, un nevienam no tiem nevar ietekmēt, vienlaikus neietekmējot arī otru. Tāda pieeja, kuras mērķis ir pazemināt parāda līmeni, pārāk strauji samazinot deficītu, nelabvēlīgi ietekmē pašu parāda/IKP attiecības samazināšanu, ja minētās pieejas dēļ tiek "iesaldēts" vai samazināts IKP.

3.1.9. Komiteja atzinīgi vērtē to, ka uzsvars likts uz Stabilitātes un izaugsmes pakta noteikumu elastīgu piemērošanu un to, ka Komisija (vērtējot dalībvalsts budžeta stāvokļa stabilitāti) ņems vērā: a) Investīciju plānā Eiropai paredzētos ieguldījumus; b) ieguldījumus ar struktūrfondi saistītā līdzfinansējumā; c) reformas, kas ilgtermiņā ietekmē valsts finanšu stabilitāti; un d) cikliskos apstākļus⁽⁶⁾. Tomēr, pēc EESK domām, šis pasākums ir ierobežots un nepilnīgs.

⁽⁴⁾ OV C 214, 8.7.2014., 46. lpp.

⁽⁵⁾ EESK atzinums par tematu "EMS pabeigšana – priekšlikumi nākamajam Eiropas Savienības likumdošanas periodam" (OV C 451, 16.12.2014., 10. lpp.).

⁽⁶⁾ COM(2015) 12 final.

3.1.10. EESK brīdina, ka, neraugoties uz zināmā mērā pastiprinātu EP iesaistīšanos un valstu parlamentu aktīvāku līdzdalību apmeklējumos uz vietas un eurozonas budžeta projektu uzraudzībā, process būtībā joprojām nav demokrātisks, jo ES iestādes, kurām faktiski nav jāatskaitās, var būtiski ietekmēt valsts lēmumu pieņemšanu.

3.1.11. "Ieguldījuma deficīts" (t. i., faktiskā valsts neiesaistīšanās lēmumu pieņemšanā), ko nekompensē pozitīva, uz rezultātu orientēta leģitimitāte (t. i., labi ekonomikas problēmu risināšanas rezultāti), rada atsvešinātību no ekonomikas programmām un palielina naidīgumu pret Eiropas projektu, par ko liecina Eiropas Parlamenta vēlēšanas ⁽⁷⁾.

3.1.12. Komisijai būtu *ex post* jānovērtē ne tikai savu politikas ieteikumu īstenošana dalībvalstīs, bet arī tas, vai tie efektīvi veicinājuši ekonomikas pagriešanos atpakaļ ilgtspējas virzienā, proti, jānovērtē gan tas, vai veiktas finanšu un budžeta korekcijas, gan arī tas, vai nodrošināta ekonomikas izaugsme, attīstība un kvalitatīvi augstvērtīgu darbvietu izveide.

3.2. Makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūra

3.2.1. Komiteja atzīst un atbalsta viedokli, ka makroekonomiskās nelīdzsvarotības novēršanas procedūra (*MIP*) ir vajadzīga, jo galveno ar budžetu nesaistīto rādītāju uzraudzība ļauj apzināt nevēlamas tendences, pirms tās iesakņojas. Krīze pietiekami skaidri liecināja, ka Stabilitātes un izaugsmes pakts nav efektīvs, ja tiek uzraudzītas tikai fiskālās bilances, savukārt attīstības un nodarbinātības jautājumus turpina ignorēt vai risina tikai formāli.

3.2.2. Būtu jānodrošina, ka Eiropas Parlamentam ir nozīmīga loma katra semestra ekonomikas prioritāšu noteikšanā un konkrētām valstīm adresēto ieteikumu parlamentārajā uzraudzībā ⁽⁸⁾.

3.2.3. Nopietnas bažas komitejai rada vienpusīgā pieeja makroekonomiskās nelīdzsvarotības koriģēšanai. Valda uzskats, ka šāda nelīdzsvarotība ir tikai attiecīgās valsts problēma, un gandrīz visa uzmanība tiek veltīta būtama deficīta novēršanai, uz pārpalikumu raugoties ar lielu labvēlību. Lai risinājums būtu jēgpilns, ir jāizvērtē nelīdzsvarotība un tās ietekme uz visas Eiropas ekonomiku.

3.2.4. Lai garantētu, ka *MIP* un līdz ar to arī stratēģija "Eiropa 2020" nepiedzīvo tādu pašu likteni kā neveiksmīgā Lisabonas programma, Komisijai jānāk klajā ar labāku metodi, kā novērtēt KVAI īstenošanas kvalitāti, un jābūt gatavai sekot līdzi procesam un sniegt dalībvalstīm stimulus (elastīgumu, "zelta likumus" utt.), sankcijas izmantojot tikai kā galējo līdzekli.

3.2.5. Pretēji budžeta uzraudzībai, kas parasti nodrošina īstermiņa un viegli izmērāmus rezultātus, politikas ieteikumi, kuri veido nozīmīgu daļu no KVAI, attiecas uz ne tik konkrētiem politikas pasākumiem un rezultātiem, piemēram, konkurētspēju, dažādiem uzņēmējdarbības vides aspektiem vai sociālās drošības sistēmas reformām, kuru īstenošanas līmeni vai ietekmi var būt grūti izmērīt.

3.2.6. Pārskatot daudzgadu finanšu shēmu 2016. gadā, jārod veids, kā atbalstīt visas ES interesēs **steidzami nepieciešamās strukturālās reformas**, tostarp makroekonomiskā līdzsvara atjaunošanu, **nodrošinot noteiktas fiskālās spējas**. EESK uzsver, ka būtu jāapsver šādi instrumenti: konverģences un konkurētspējas instruments, kas problemātiskā situācijā nonākušām tautsaimniecībām ļautu steidzami veikt strukturālās reformas visas ES interesēs un kas aplūkots gan dokumenta "Plāns padziļinātas un patiesas EMS izveidei" sešās lappusēs, gan attiecīgā paziņojumā ⁽⁹⁾; iespēja pārskatīt "Zaļo grāmatu par stabilitātes obligācijām", kuras izstrāde ierosināta Regulā (ES) Nr. 1173/2011, kas tiek aplūkota šai atzinumā; iespēja izveidot kādu minimālas sociālās apdrošināšanas shēmu, kas palīdzētu problemātiskā situācijā nonākušām tautsaimniecībām.

⁽⁷⁾ Eiropas Politikas pētījumu centra (CEPS) Īpašais ziņojums Nr. 98 "EMS pārvaldības leģitimitātes palielināšana" (*Enhancing the Legitimacy of EMU Governance*), 2014. gada decembris.

⁽⁸⁾ Turpat.

⁽⁹⁾ COM(2013) 165 final.

3.2.7. Komisija norāda, ka *MIP* centrā ir padziļināti pārskati, kuru politikas ieteikumi vēlāk tiek iekļauti konkrētām valstīm adresētos ieteikumos. EESK atbalsta šādu praksi, kas var paaugstināt analīzes iedziļināšanās līmeni, jo apmeklējumi uz vietas ievērojami paplašina zināšanas par aplūkojamo tautsaimniecību, turklāt pievienotā vērtība ir arī lietderīgajām darba attiecībām, kas tiek dibinātas starp Komisijas un valstu finanšu jomas amatpersonām.

3.2.8. Tā kā reformas, kas saistītas ar *MIP*, labumu dod ilgtermiņā, ir bažas, ka valstu valdības tās neuzskatīs par prioritāti un to īstenošanai pievērsīsies vien vārdos. Būtiska daļa no konkrētai valstij adresētajiem ieteikumiem par nelīdzsvarotības koriģēšanu būtu jākoncentrē uz to, lai pabeigtu iekšējā tirgus izveidi.

3.2.9. Reāla pilsoniskās sabiedrības un sociālo partneru līdzdalība šajā Eiropas semestra jomā būtu svarīgs veids, kā nodrošināt atbilstību un palielināt arī semestra politisko nozīmi un valsts līmeņa ieinteresētību.

3.2.10. EESK ierosina: to, kā Komisijai un dalībvalstīm labāk sadarboties, var mācīties no korekciju veikušajām valstīm, kurās notika pastāvīga un cieša uzraudzība.

3.2.11. Kādā *ECFIN* dienestu darba dokumentā norādīts, ka divos gados – 2012.–2013. gadā – īstenots tikai 41 % no KVAI un ka šo divu gadu laikā kvalitāte nedaudz pasliktinājusies⁽¹⁰⁾, kas, iespējams, jāuzskata par skaļu trauksmes signālu. Jāizvērtē iemesli, kādēļ pašlaik izveidojusies plaša starp ieteikumiem un to īstenošanu.

3.2.12. EESK brīdina, ka “krājumu” nelīdzsvarotības veidošanos, kas var izraisīt nākamo krīzi, ne vienmēr var noteikt ar “rezultātu apkopojuma pieeju”, kura ir vērsta uz pagātņi un ir galvenais līdzeklis, ar ko pamato padziļinātu pārskatīšanu. Tādēļ pastāv risks, ka politikas veidotājiem trūks stabila pamata efektīvai rīcībai⁽¹¹⁾, un viņu uzmanība pat var tikt novirzīta no būtiskākām politikas problēmām.

3.3. Eurozonas valstis, kuras saskārušās ar grūtībām finanšu stabilitātes jomā

3.3.1. EESK atzīst, ka, veicot mērķtiecīgu uzraudzību, ir jāatbalsta 1) valstis, kurās ir vai kurām draud nopietnas finanšu stabilitātes vai publisko finanšu ilgtspējas grūtības; un 2) valstis, kas pieprasa vai saņem finansiālu palīdzību no ES iestādēm, citām dalībvalstīm vai SVF.

3.3.2. EESK pilnībā atbalsta nostādni, ka gadījumā, ja tiek uzsākta makroekonomikas korekciju programma, visas pārējās saistības, tostarp Eiropas semestris, tiek atliktas un ka uz šādām dalībvalstīm tiek attiecināta pastāvīga uzraudzība pēc programmas darbības beigām.

3.3.3. Joprojām praksē nav pārbaudīti tie procesi, kas notiek, kamēr dalībvalsts vēl tikai pieprasa finansiālu atbalstu, jo attiecīgā regula stājās spēkā tikai pēc tam, kad četras programmas valstis jau bija sākušas īstenot korekciju programmu.

3.3.4. EESK aicina Komisiju sagatavot un publicēt pētījumu par šo četru valstu korekciju programmu rezultātiem, īpaši tāpēc, lai noskaidrotu, vai acīmredzami vājākās sekmes, ko guvusi viena no tām, būtu varējušas būt labākas, ja Komisija būtu izvēlējusies citu pieeju.

4. Nepieciešams dziļāks EMS pārvaldības redzējums

4.1. ES ir viena no lielākajām un plaukstošākajām ekonomikas zonām pasaulē, kas līdz šim ir spējusi pastāvēt ar disfunkcionālu ekonomikas pārvaldības sistēmu, kuras rašanās cēlonis ir lēmums izveidot ekonomisku un monetāru savienību ar vienotu valūtu un monetāro politiku, vienlaikus katrai valstij saglabājot savu fiskālo un ekonomikas politiku.

⁽¹⁰⁾ *ECFIN Economic Brief*, 37. izdevums, 2014. gada oktobris, “Implementing Economic Reforms – are EU Member States responding to European Semester Recommendations”.

⁽¹¹⁾ Daniel Gros un Alessandro Giovannini, *Instituto Affari Internazionali*, Nr. 14, 2014. gada marts, “The “Relative” importance of EMU Macroeconomic Imbalances in the MIP”.

4.2. EESK uzskata, ka cīņā ar pašreizējo eurozonas lejupslīdi Eiropas Centrālā banka nedrīkst tikt pamesta viena. "Kvantitatīvo ierobežojumu atvieglošanas" pasākumi (QE), ko pašlaik īsteno ECB, jāpapildina ar plašākām dalībvalstu politiskām iniciatīvām. Investīciju plāns Eiropai, par ko paziņojusi Komisija, ir vajadzīgs, taču nepietiekams solis pareizajā virzienā. Ja netiks turpināta fiskālā integrācija, uz valsti orientētā pieeja ekonomikas koordinācijai Eiropas semestrī liegs eurozonai īstenot atbilstīgu fiskālo politiku.

4.3. Krīze ir atklājusi dziļas problēmas, kas rada eksistenciālus draudus euro. Krīze piespieda būtiski reformēt ekonomikas pārvaldību, kas bija izstrādāta nepārdomāti un ieviesta ar starpvaldību līgumiem, nevis saskaņā ar Kopienas metodi. Ekonomiskās un monetārās savienības dalībvalstu relatīvās konkurētspējas atšķirības, ko agrāk bija iespējams izlīdzināt ar augšupējām vai lejupējām valūtas kursa korekcijām, nav novēršamas vienkārši ar soda draudiem un mudinājumiem īstenot ieteikumus un veikt reformas tikai tām valstīm, kas atzītas par konkurētspējīgām.

4.4. Saistībā ar Eiropas semestrī ieviestie pasākumi ir aizsākuši fiskālās konsolidācijas un uzticības atgūšanas procesu, taču uz noteikumiem balstītā pieeja, kas ir piemērota parastos apstākļos, tagad kļuvusi par daļu no problēmas. EESK uzskata, ka ekonomikas pārvaldību (it īpaši eurozonā) vairs nevar īstenot vienīgi ar regulām, kas patlaban tiek pārskatītas. Grūtībās nonākušām dalībvalstīm vajag vairāk resursu, lai tās izkļūtu no lejupslīdes strupeļa, garantētu izaugsmi un darbvietau radīšanu un, pateicoties izaugsmei, veiktu ilgtspējīgu fiskālo konsolidāciju.

4.5. EESK piekrīt bažām, kas paustas Komisijas nesen publicētajā gada ziņojumā par Eiropas sociālo attīstību⁽¹²⁾, kurā norādīts, ka īstenotie krīzes mazināšanas pasākumi ir "palielinājuši mājāsaimniecību parādsaistības un finanšu grūtības, saasinājuši nabadzību un sociālo atstumtību" un "ilgstoša sociālās situācijas pasliktināšanās negatīvi ietekmējusi sabiedrības ticību un uzticēšanos valdības un atbildīgo iestāžu spējai risināt šādas problēmas". Komisijas ziņojumā minētie dati par nodarbinātības kvalitāti (nepilna laika darbs, nedrošas un nestabilas darbvietas), kā arī par bezdarbu, sevišķi jauniešu vidū, ir iespaidīgi.

4.6. EESK rosina rezultātu apkopojumā vairāk iekļaut sociālos rādītājus⁽¹³⁾ un, sākot ar semestrī, izmantot tos budžeta politikas regulējumā, lai neapdraudētu ES pamatprincipus – harmonisku un līdzsvarotu ekonomikas attīstību, ilgtspējīgu un videi nekaitīgu izaugsmi, augstu ekonomikas konverģences līmeni, augstu nodarbinātības un sociālās aizsardzības līmeni, ekonomisko un sociālo kohēziju un dalībvalstu solidaritāti –, kuri noteikti ar Romas līgumu un vēlāk nostiprināti ar Māstrihtas, Amsterdamas un Lisabonas līgumu, bet nav pietiekami ņemti vērā ne fiskālajā paktā, ne visos ar to saistītajos dokumentos.

4.7. Lai piešķirtu jaunu nozīmi dalībvalstu un it īpaši eurozonas valstu integrācijai, mums jāierosina tāda Eiropas pārvaldības pieeja, kas dotu iespēju valstīm ar vislielāko parādu slogu un nulles vai negatīvu IKP izaugsmi veikt ieguldījumus, kuri vajadzīgi to ražošanas sistēmu konkurētspējas atjaunošanai un attīstības stimulēšanai. Īstenojot šādu pieeju, būtu pienācīgi jāņem vērā ES dibināšanas līgumos nostiprinātie ekonomiskās un sociālās kohēzijas principi.

4.8. Saprātīga novirze no 3 % deficīta parametra, ko var pieļaut jebkura dalībvalsts, uz noteiktu gadu skaitu būtu jāuzskata par pagaidu izņēmumu, kas nebūtu pamats automātiskai sankciju ierosināšanai. Saskaņā ar šo jauno pārvaldības pieeju Komisijai ir rūpīgi jāizvērtē vajadzības, par kurām ziņojušas grūtībās nonākušās valstis, jānovērtē, vai, ņemot vērā saistības, ko dalībvalsts uzņēmusies Eiropas semestrī (stabilitātes/konverģences programmā un valsts reformu programmā), dalībvalsts ierosinātais investīciju plāns ir piemērots un izpildāms, un tas jāapstiprina, nodrošinot Eiropas Parlamenta īstenotu pārraudzību.

4.9. Budžeta sagatavošanas un datu interpretēšanas parametriem jābūt vienotiem un saskaņotiem, un visām valstīm un to pārvaldes iestādēm tie jāpiemēro pārredzamā, saprotamā un sabiedrībai zināmā kārtībā. Pietiktu ar vienu vienīgu regulu, kuras noteikumi būtu skaidri un vienkārši, ja tiktu nodrošināta pilsoniskās sabiedrības, sociālo partneru un valstu parlamentu līdzdalība.

⁽¹²⁾ Nodarbinātība un sociālā attīstība Eiropā, 2014. gada decembris.

⁽¹³⁾ Piemēram, IKP pieaugums, bezdarbs, ilgstošs bezdarbs, nabadzības apdraudētie iedzīvotāji, publiskās investīcijas, cenu un algu attiecība utt.

4.10. Ievērojot šo pieeju, semestrim būtu jāklūst par nozīmīgu iespēju ekonomiskajā un monetārajā savienībā atjaunot savstarpējo uzticēšanos un uzsākt vienotu procesu attiecībā gan uz strukturālajām reformām (par ko jāvienojas visām eurozonas valstīm), gan budžetu. Tiesiskajam regulējumam ir jāattīstās jauna eurozonas budžeta virzienā, praksē pārbaudot kopīgu attīstības procedūru, ko raksturotu iespējami lielāka pārredzamība un patiesīgums kā Eiropas sabiedriskās domas devīze.

Briselē, 2015. gada 19. martā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Henri MALOSSE

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1304/2013 par Eiropas Sociālo fondu groza attiecībā uz Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas atbalstītajām darbības programmām izmaksātās sākotnējā priekšfinansējuma summas palielināšanu”

(COM(2015) 46 final)

(2015/C 268/07)

Galvenais ziņotājs: Pavel TRANTINA

Eiropas Parlaments 2015. gada 12. februārī un Padome 2015. gada 23. februārī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 164. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai, ar ko Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 1304/2013 par Eiropas Sociālo fondu groza attiecībā uz Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas atbalstītajām darbības programmām izmaksātās sākotnējā priekšfinansējuma summas palielināšanu”

(COM(2015) 46 final).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Birojs 2015. gada 17. februārī uzdeva Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētajai nodaļai sagatavot Komitejas atzinumu par minēto jautājumu.

Nemot vērā jautājuma steidzamību, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 506. plenārajā sesijā 2015. gada 18. un 19. martā (18. marta sēdē) iecēla *Trantina* kgu par galveno ziņotāju un ar 213 balsīm par, 1 balsi pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas centienus, kas vērsti uz būtisku Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas sākotnējā priekšfinansējuma palielināšanu, un tas ir labs solis uz priekšu. Tam būtu jāpalīdz sākt efektīvi īstenot Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvu dalībvalstīs, kurās ir visaugstākais bezdarba līmenis jauniešu vidū un kurās bieži ir arī lielākie budžeta ierobežojumi.

1.2. Lai gan Komitejai ir šaubas gan par summām, kas paredzētas Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas un Garantijas jauniešiem īstenošanai, gan par to finansēšanas veidu⁽¹⁾, tā tomēr piekrīt Komisijas viedoklim, ka Parlamenta un Padomes regula par Eiropas Sociālo fondu (ESF) jāgroza, lai tā atbilstu ierosinātajam priekšlikumam.

1.3. EESK ir pārliecināta, ka minētajai iniciatīvai būtu jānodrošina dalībvalstis savos valstu budžetos par prioritāti izvirzīt jauniešu bezdarba apkarošanu. Birokrātiskas procedūras nedrīkstētu nedz kavēt Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvai piešķirto EUR 6 miljardu lietderīgu izmantošanu, nedz arī palēnināt citas iniciatīvas, kuru mērķis ir efektīvi cīnīties pret pašreizējo bezdarbu jauniešu vidū.

1.4. EESK uzskata, ka Jaunatnes nodarbinātības iniciatīva ir iespēja pārskatīt dalībvalstu turpmāko darbību: valsts nodarbinātības dienestiem jākļūst daudz aktīvākiem, jāizveido labāka sinerģija starp izglītību, apmācību un darba tirgus dalībniekiem, jauniešiem jābūt pienācīgi un savlaicīgi informētiem par viņu tiesībām un iespējām.

⁽¹⁾ OV C 271, 19.9.2013., 101. lpp.

1.5. EESK uzstājīgi aicina valstu Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas programmu izstrādē un uzraudzīšanā kā partneri iesaistīt organizētu pilsonisko sabiedrību. EESK vēlētos atgādināt, ka tā jau sen nodarbojas ar jauniešu bezdarba jautājumu. Tā ir pārliecināta, ka, sociālos partnerus iesaistot izaugsmes stratēģijā, darba tirgus reformās, izglītības programmās un valsts pārvaldes reformās, kā arī jauniešu organizācijas iesaistot Garantijas jauniešiem īstenošanā, var nodrošināt plašu sabiedrības atbalstu un līdz ar to apmierinātību ar sociālo stāvokli⁽²⁾.

1.6. EESK aicina Eiropas Komisiju cieši sekot līdzi problēmām saistībā ar Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas un jo īpaši ar Garantijas jauniešiem īstenošanu. Uzraudzības pamatā vajadzētu būt ne tikai kvantitatīvai analīzei, bet arī vairāk uz kvalitāti orientētiem rādītājiem.

1.7. Ir vajadzīgi lielāki ieguldījumi izglītībā un apmācībā, lai atbalstītu mūžizglītības politikas īstenošanu, un tam vajadzētu būt daļai no holistiskas pieejas izglītībai. Būtu jāpanāk, lai prakse un mācekļība būtu kvalitātes shēmas. Prakse būtu jābalsta uz apmācības mērķiem; vēlams, lai tā būtu izglītības programmu sastāvdaļa, un tā nedrīkstētu aizstāt jaunu darbvietu radīšanu.

1.8. EESK ir pārliecināta, ka Eiropas Komisijai, dalībvalstīm un Eiropas Parlamentam sadarbībā ar sociālajiem partneriem un citām pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir jāuzņemas vadošā loma, lai jauniešiem paredzētu darbvietu izveides veicināšanai nodrošinātu pienācīgu ES budžetu.

2. Vispārīga informācija

2.1. Eiropadome 2013. gada sanāksmē ierosināja Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvu, kurai laikposmā no 2014. gada līdz 2020. gadam tika paredzēts budžets EUR 6 miljardu apmērā. Tās mērķis ir pirmām kārtām sniegt atbalstu, lai darba tirgū integrētu tos jauniešus, kas nemācās, nestrādā un neapgūst arodu ES reģionos, kuros jauniešu bezdarba līmenis 2012. gadā pārsniedza 25 %.

2.2. Tāpēc Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvai piešķirtie līdzekļi būtu jāizmanto, lai uzlabotu un paātrinātu pasākumus, kas 2012. gadā izklāstīti Jauniešu nodarbinātības pasākumu kopumā. Līdzekļi ir galvenokārt pieejami ES valstīm, lai kritērijiem atbilstīgos reģionos finansētu pasākumus, kas ļauj īstenot 2013. gadā Eiropas Savienības Nodarbinātības padomes un sociālo lietu ministru pieņemto ieteikumu par Garantiju jauniešiem.

2.3. 2014. gada decembrī jauniešu bezdarba līmenis ES 28 dalībvalstīs bija 21,4 % un eurozonā – 23,0 %⁽³⁾, bet dažās valstīs jauniešu bezdarba līmenis joprojām ir nepieņemami augsts, proti, virs 40 vai pat 50 %. Pat ja šie rādītāji lēnām samazinās, tie joprojām ir daudz augstāki nekā pirms krīzes, un jauniešiem krīze vēl nav beigusies. Vairāk nekā puse no Eiropas jauniešu uzskata, ka viņu valstī jaunieši krīzes dēļ tiek atstumti un izslēgti no ekonomiskās un sociālās dzīves⁽⁴⁾.

2.4. Gadu pēc tam, kad ESF regula par Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvu tika pieņemta, tā nav izsmēlusi savu potenciālu. Ātrāka Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas saistību īstenošana pati par sevi un citi Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas īpašie pasākumi nav sekmējuši Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas līdzekļu ātru izmantošanu, kā tas bija paredzēts. Galvenie konstatētie iemesli ir notiekošās sarunas par attiecīgajām darbības programmām un attiecīgo īstenošanas noteikumu ieviešana dalībvalstīs, iestāžu ierobežotā rīcībspēja projektu konkursu izsludināšanas un ātras pieteikumu izskatīšanas ziņā, kā arī nepietiekams priekšfinansējums, kas ļautu sākt vajadzīgos pasākumus.

⁽²⁾ OV C 424, 26.11.2014., 1. lpp.

⁽³⁾ Eurostat dati par jauniešu bezdarbu.

⁽⁴⁾ Eiropas Parlaments (2014): Eiropas Parlamenta Eiroparometra zibensaptauja par Eiropas jauniešiem 2014. gadā.

2.5. Ar Komisijas priekšlikumu paredzēts atrisināt iepriekšminētās un vēl citas problēmas. Tajā teikts, ka sākotnējais priekšfinansējums, kas atvēlēts no īpašā piešķiruma Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvai 2015. gadā, tiks palielināts līdz aptuveni EUR 1 miljardam. Tas nemaina vispārējo finansiālo situāciju, jo valstu piešķirumi jau ir pieņemti; priekšlikumā vienīgi ierosināts ātrāk piešķirt līdzekļus, kas ES budžetā jau ir paredzēti Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvai. Tādēļ ar Komisijas priekšlikumu palielina dalībvalstu rīcības brīvību attiecībā uz piekļuvi šim finansējumam un tā mērķtiecīgāku izmantošanu.

3. Īpašas piezīmes

3.1. *Jaunatnes nodarbinātības iniciatīva un jauniešu tiesības uz kvalitatīvām iespējām*

3.1.1. Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas finansēto pasākumu pamatā jābūt uz tiesībām balstītai pieejai, kā risināt jaunatnes un nodarbinātības jautājumu; it sevišķi smagas krīzes laikā nedrīkst mazināt jauniešu darbavietu kvalitāti. Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas projektiem būtu jāsniedz ieguldījums kvalitatīvu darbavietu veicināšanā. Ir aizvien vairāk pierādījumu tam, ka dažās dalībvalstīs jaunieši ir spiesti piekrist pagaidu vai nepilna darba laika darbam, nevis var to izvēlēties.

3.1.2. Ar Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvu tiks paplašinātas stažēšanās un mācekļa prakses shēmas. Ir jānodrošina kvalitatīva stažēšanās. Tās laikā jauniešiem būtu jāgūst vērtīga un lietderīga darba pieredze. Stažēšanās pamatā vajadzētu būt mācību mērķiem, un to būtu vēlams iekļaut izglītības programmā, jo tā atvieglotu pāreju no izglītības sistēmas uz darba vidi un neaizstātu jaunu darbavietu radīšanu. Uzņēmumi būtu jāmudina pieņemt darbā stažierus pēc stažēšanās.

3.2. *Partnerības princips*

3.2.1. EESK vēlētos uzsvērt, ka darbības programmas (tostarp ESF finansētās programmas, kas attiecīgi finansē Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvu) būtu jāorientē uz partnerību veicinošu rīcību un pasākumiem. Vienlīdzīgai attieksmei un plurālismam partnerībā, mērķtiecīgām partnerībām, kas paredzētas mērķtiecīgām programmām, un pastiprinātai spēju veidošanai vajadzētu būt galvenajām pamatnostādņēm⁽⁵⁾. EESK uzskata, ka uzraudzības komitejas kā partnerības instruments, kas ļauj iesaistīt arī organizētu pilsonisko sabiedrību, būtu jāizmanto, lai pienācīgi apspriestu un uzraudzītu to, kā dalībvalstis īsteno Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvu.

3.2.2. Jauniešu bezdarbu var samazināt, vienīgi izmantojot reālu starpnozaru pieeju un izveidojot efektīvas partnerības starp uzņēmumiem, jaunatnes sektoru, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, valsts nodarbinātības dienestiem, apmācības un izglītības sniedzējiem, kā arī vietējām un reģionālajām pašvaldībām.

3.2.3. Lai risinātu atšķirīgās jauniešu bezdarba problēmas, palīdzētu izstrādāt pielāgotus pakalpojumus un labāk iesaistītu jauniešus, jo īpaši vismazāk aizsargātos, kas ir visvairāk atstumti no darba tirgus, Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas finansēto pasākumu izstrādē, uzraudzībā un, ja nepieciešams, īstenošanā valsts, reģionālā un vietējā līmenī būtu jāiesaista jauniešu un jaunatnes organizācijas.

3.2.4. Jauniešu organizācijas un jauniešu pārstāvji varētu arī atvieglot komunikāciju: viņi var noteikt gadus jaunos atbalsta saņēmējus, kam paredzēti pasākumi Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas ietvaros, viņi var risināt jauniešu bezdarba problēmu un informēt jauniešus par pastāvošajām iespējām.

3.3. *Valsts nodarbinātības dienestu nozīme Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas īstenošanā*

3.3.1. Darba tirgus politika, kas veicina agrīnu iejaukšanos, kuras mērķis ir palīdzēt jauniešiem iekļūt darba tirgū, labvēlīgi ietekmē viņu visu karjeru. Tomēr jauniešiem pēc pirmās darba pieredzes gūšanas ir arī ļoti grūti nostabilizēties darba tirgū, tāpēc ilgtermiņā būtu jānodrošina profesionālās orientācijas pakalpojumi jauniešiem.

⁽⁵⁾ OV C 44, 15.2.2013., 23. lpp.

3.3.2. Lai Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas un jo īpaši Garantijas jauniešiem pasākumi būtu efektīvi, vienlaikus būs jāpalielina valsts nodarbinātības dienestu administratīvā spēja. Nepietiek, ka pašreizējās neefektīvās sistēmas tiek pārsauktas. Taisnīgai un iekļaujošai Garantijai jauniešiem vajadzētu nodrošināt ātru pāreju no skolas uz darba dzīvi, piedāvājot piemērotu karjeras virzību un tādējādi kvalitatīvus piedāvājumus visiem jauniešiem.

3.4. *Saskaņotības nepieciešamība*

3.4.1. Ar Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas pasākumiem, no vienas puses, vajadzētu nekavējoties mazināt jauniešu bezdarbu, bet, otras puses, tie būtu arī jāvirza uz jauniešu bezdarba samazināšanu vidējā un ilgākā laikposmā, un tam ir vajadzīgi mērķorientēti ilgtermiņa ieguldījumi.

3.4.2. Jauniešiem paredzēto un sociālo pakalpojumu budžeta samazinājums ir pretrunā Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas idejai un negatīvi ietekmē jauniešu bezdarba problēmas risināšanai paredzēto pasākumu potenciālu.

3.4.3. Lai apmierinātu visu jauniešu, jo īpaši visneaizsargātāko jauniešu, dažādās vajadzības, Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas finansētie projekti būtu jāiekļauj saskaņotā pasākumu kopumā, kas ietver dažādus atbalsta mehānismus. Lai mazinātu dažas no negatīvajām nedrošības sekām, ko izraisa šāda nodarbinātība, būtu jāgarantē jauniešiem piekļuve sociālajām sistēmām un būtu jāregulē nestandarta nodarbinātības veidi. Turklāt īpaša uzmanība ir jāpievērš cīņai pret darba tirgū pastāvošo diskrimināciju vecuma, dzimuma, migranta statusa vai citu iemeslu dēļ.

3.4.4. Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvai nav jāattur dalībvalstis no Eiropas Sociālā fonda izmantošanas jauniešiem paredzētu plašāku projektu finansēšanai, jo īpaši saistībā ar nabadzības novēršanu un sociālo integrāciju. EESK aicina Eiropas Komisiju uzraudzīt, kā ESF līdzekļi tiek izmantoti ar jauniešiem saistītiem projektiem.

3.5. *No izglītības sistēmas uz darba vidi un no darba vides uz izglītības sistēmu*

3.5.1. Ņemot vērā paredzamās straujās pārmaiņas darba tirgū, pašlaik vairāk nekā jebkad ir vajadzīgi vērienīgi ieguldījumi izglītībā un apmācībā. Tāpēc prasmju apguves politika nav jāuzskata tikai par līdzekli darba tirgus vajadzību apmierināšanai, ar to vajadzētu atzīt neformālā izglītībā iegūtās prasmes, atbalstīt mūžizglītības politikas īstenošanu un tai vajadzētu būt daļai no holistiskas pieejas izglītībai.

3.5.2. Pāreju no izglītības sistēmas uz darba dzīvi varētu atvieglot arī pārdomāta duālā sistēma, kas mācības apvieno ar darbu, tādējādi dodot jauniešiem iespēju paralēli kvalitatīvai izglītībai gūt pirmo darba pieredzi.

3.5.3. Uzņēmējdarbības un daudzfunkcionālu prasmju attīstīšana var palīdzēt jauniešiem būt aktīviem un radošiem iedzīvotājiem. Arī uzņēmējdarbība būtu jāuzskata par realizējamu nodarbinātības iespēju jauniešiem. Jāveic pasākumi, lai novērstu šķēršļus, ar ko jaunieši saskaras, veidojot savu uzņēmumu: nav piekļuves aizdevumiem, jaunajiem uzņēmējiem nav nodrošināts obligātais sociālās aizsardzības līmenis, kā arī nav atbalsta no izglītības un valsts struktūrām.

3.5.4. Sociālā uzņēmējdarbība ir jāveicina, jo tā spēj radīt darbvietas un sniegt ieguldījumu sabiedrības attīstībā, atbalstīt vides ilgtspēju un radīt sociālo kapitālu.

3.6. Kvalitātes uzraudzība

3.6.1. EESK aicina Eiropas Komisiju cieši sekot līdzi problēmām, kas saistītas ar Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas un jo īpaši Garantijas jauniešiem īstenošanu un kas konstatētas 2014. gadā dalībvalstīm sniegtajos ieteikumos attiecībā uz piedāvājumu kvalitāti, darbā, izglītībā un apmācībā neiesaistītu jauniešu nepietiekamu iekļaušanu, valsts nodarbinātības dienestu administratīvo spēju un nepietiekami efektīvu sadarbību ar visiem attiecīgajiem partneriem.

3.6.2. Uzraudzības pamatā vajadzētu būt ne tikai kvantitatīvai analīzei, bet arī vairāk uz kvalitāti orientētiem rādītājiem. Tas ļautu noteikt ne tikai pasākumus, kas nebija efektīvi jauniešu iesaistīšanai darba vidē, bet arī iemeslus, kādēļ minētie pasākumi izrādījās neveiksmīgi.

3.6.3. EESK atzinīgi vērtē Nodarbinātības komitejas (EMCO) rādītāju sistēmu, kas vērsta uz Garantiju jauniešiem. Šie rādītāji ir ļoti tālejoši un prasis ievērojamu administratīvo darbu no valsts iestādēm. Dalībvalstis būs atbildīgas par efektīvu datu vākšanas nodrošināšanu.

3.7. Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvas paplašināšana

3.7.1. Jaunatnes nodarbinātības iniciatīva dalībvalstīm dod iespēju paplašināt politikas pasākumus, tos attiecinot uz jauniešiem līdz 30 gadu vecumam. Dalībvalstīm būtu jāņem vērā šī iespēja, kad tās uzraudzīs un novērtēs Jaunatnes nodarbinātības iniciatīvu savā valstī.

3.8. Darbvieta radīšana

3.8.1. Lai palielinātu ieguldījumus un izaugsmi, ir nepieciešami makroekonomikas politikas pasākumi nodarbinātības veicināšanai. Valsts ieguldījumi infrastruktūrā un sociālajā aizsardzībā var palielināt nodarbinātības iespējas, savukārt ieguldījumi konkrētās inovatīvās nozarēs, piemēram, zaļajā ekonomikā un IKT nozarē, var nodrošināt šādas izaugsmes ilgtspēju un radītu kvalitatīvas darbvieta jauniešiem. Jauniešiem labvēlīga fiskālā politika, kas paredzēta it sevišķi pieprasījuma pusei adresētu pasākumu veicināšanai, jāiekļauj plašākā pieejā, kuras mērķis ir mazināt krīzes ietekmi uz jauniešiem.

Briselē, 2015. gada 18. martā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko paredz aizsardzību pret trešās valsts pieņemtu tiesību aktu eksteritoriālas piemērošanas sekām un no tiem izrietošām vai ar tiem pamatotām darbībām (pārstrādāta)”

(COM(2015) 48 final – 2015/0027 (COD))

(2015/C 268/08)

Eiropas Parlaments 2015. gada 12. februārī un Padome 2015. gada 4. martā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko paredz aizsardzību pret trešās valsts pieņemtu tiesību aktu eksteritoriālas piemērošanas sekām un no tiem izrietošām vai ar tiem pamatotām darbībām (pārstrādāta)”

(COM(2015) 48 final – 2015/0027 (COD)).

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 506. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 18. un 19. martā (2015. gada 18. marta sēdē), ar 165 balsīm par, 1 balsi pret un 6 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2015. gada 18. martā

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Henri MALOSSE

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības Publikāciju birojs
2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV